

**Knock for knock-
NF 07 art.30 i et komparativt perspektiv**

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 660
Leveringsfrist: 25.11.2011

Til sammen 17996 ord

23.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>FORORD</u>	<u>1</u>
<u>2</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
2.1	Emnet for fremstillingen	1
2.2	Rettskildebruk og metode	3
2.2.1	Kilder	3
2.2.2	Avtaletolkning	6
2.3	Definisjoner	6
2.4	Oversikt over den videre fremstillingen	7
<u>3</u>	<u>ART.30</u>	<u>8</u>
3.1	Innhold	8
3.2	Historisk og systemmessig perspektiv	14
3.2.1	Historie	14
3.2.1.1	Norge	14
3.2.1.2	England	15
3.2.2	Systematikk	16
3.3	Hensyn	16
3.3.1	Kalkulerbar risiko	17
3.3.2	Forsikringsmessig rasjonaliseringshensyn	18
3.3.3	Prevensjonshensyn	18
<u>4</u>	<u>BAKGRUNNSRETT</u>	<u>19</u>
4.1	Civil Law vs. Common Law	20
4.2	Erstatning i og utenfor kontrakt	20
4.2.1	Utenfor kontrakt	20
4.2.1.1	Økonomisk tap	22

4.2.1.2	Ansvar	22
4.2.1.3	Årsak	25
4.2.1.4	Bevisbyrde	26
4.2.1.5	Sammenfatning	27
4.2.2	Innenfor kontrakt	27
4.3	Bakgrunnsrett vs. avtalefrihet	30
4.3.1	Tolkning	30
4.3.2	Revisjon ved urimelighet?	33
4.3.3	Sammenfatning	36
5	<u>NORSK RETT I MØTE MED NF ART.30</u>	37
5.1	Om gyldigheten av art. 30	37
5.1.1	Revisjon ved urimelighet	37
5.1.1.1	Partenes intensjoner	38
5.1.1.2	Urimelighet i profesjonelle forhold	38
5.1.1.3	Fremforhandlet resultat	39
5.1.1.4	Gjensidighet	42
5.1.1.5	Kontrakten som helhet	42
5.1.1.6	Forsikring	44
5.1.1.7	Sammenfatning	45
5.1.2	Revisjon ved grovt uaktsom skadeforvoldelse	45
5.1.2.1	I tråd med bakgrunnsretten?	46
5.1.2.2	Forsikring	50
5.1.2.3	Sammenfatning	50
5.1.3	Revisjon ved forsettlig skadeforvoldelse	51
5.1.3.1	I tråd med bakgrunnsretten?	51
5.1.3.2	Sammenfatning	54
5.2	Art. 30 formålstjenlig i norsk rett?	54
6	<u>KONKLUSJON</u>	56
7	<u>LITTERATURLISTE</u>	57
7.1	Litteratur	57
7.2	Rettspraksis	59

7.2.1	Norske avgjørelser	59
7.2.2	Engelske avgjørelser	60
7.3	Lover	60
7.3.1	Norske lover	60
7.3.2	Forarbeider	60
7.3.3	Engelske lover	61
7.4	Kontrakter	61
7.5	Nettsider	61

1 Forord

Denne avhandlingen er skrevet i forbindelse med avslutningen på mitt masterstudium i rettsvitenskap. Jeg har i perioden innehatt skriveplass hos Arntzen de Besche Advokatfirma AS. I den forbindelse ønsker jeg å takke min veileder i firmaet, Torkjel Kleppo Grøndalen, for gode råd og interessante diskusjoner. Jeg ønsker også å takke øvrige ansatte i firmaet, og da spesielt ansatte på fagavdelingen for olje og energi, for nyttige innspill og for å ta meg så godt imot. Jeg ønsker å takke advokat hos Statoil ASA, Are Lysnes Brautaset, for en god diskusjon, samt professor dr.juris Knut Kaasen, professor dr.juris Ola Mestad og advokat Kjell Arild Modahl Reehorst i Gjensidige forsikring for å ta seg tid til å svare på mine spørsmål via e-post. Sist, men ikke minst, ønsker jeg spesielt å takke min veileder på universitetet. Professor dr.juris Giuditta Cordero-Moss har ytt god hjelp fra første stund, med alt fra å konkretisere oppgavens tema, til diskusjoner og nyttige og presise tilbakemeldinger underveis.

Det er videre slik at tidligere masteravhandlinger skrevet av Cornelius Sogn Ness og André Bjerketveit har vært til stor hjelp blant annet i forbindelse med inspirasjon og kildesøk, både for norske og utenlandske kilder.

2 Innledning

2.1 Emnet for fremstillingen

Temaet for avhandlingen er om ansvarsfraskrivelsene i art. 30 i Norsk Fabrikasjonskontrakt står seg ovenfor norsk bakgrunnsrett, og da spesielt i de tilfeller hvor tap oppstår på bakgrunn av grov uaktsomhet eller forsett. Videre vil avhandlingen behandle formålstjenligheten av å benytte en klausul som Norsk Fabrikasjonskontrakt art.30 i norsk rett.

Norsk Fabrikasjonskontrakt (heretter omtalt som NF 07) og Norsk Totalkontrakt (heretter NTK 07) er fremforhandlede standardkontrakter, som regulerer fabrikasjon av større komponenter til petroleumsvirksomheten på norsk sokkel. NTK inneholder videre en regulering for de prosjekter hvor leverandøren står for en større del av selve prosjekteringen. Kontraktene regulerer gjerne omfattende prosjekter, med enorme pengebeløp involvert, og behovet for å forhåndsregulere risiko og ansvar står helt sentralt.

Involvert i forhandlingene om fabrikasjonskontraktene, som forøvrig har funnet sted over flere år, og via flere etapper, er Statoil ASA (Statoil ASA og Norsk Hydro ASA, før fusjonen i 2007 og navneendring i 2009)¹ og Norsk Industri (opprinnelig Teknologibedriftenes landsforening).² Ordlyden i de to kontraktene er i stor utstrekning overlappende.³ Av hensyn til avhandlingens omfang, vil derfor fremstillingen kun ta for seg NF.

Oppbyggingen av NF er trolig inspirert av anglo-amerikansk kontraktstradisjon,⁴ som ikke er en uvanlig måte å lage kommersielle kontrakter på. Det engelske språket anses som *lingua franca* i internasjonale kontrakter,⁵ hvilket igjen har medført at det ikke bare er språkdrakten, men ofte også kontraktsmodellene som er benyttet. Dette er gjort blant annet for å lette kommunikasjonen mellom avtalepartene, som ofte er fra ulike land.⁶ Tolkningen av NF 07 imidlertid er underlagt norsk rett.⁷ I den forbindelse kan det, med tanke på ulik bakgrunnsrett i opprinnelsesland og det land kontrakten skal håndheves i, oppstå friksjoner mellom enkelte av kontraktens bestemmelser og den norske bakgrunnsretten. Inspirert av dette, ønsker jeg å se nærmere på art.30 i NF, en bestemmelse som fordeler risikoen ved skade i kontraktsforholdet på en måte som

---

¹ http://w2.brreg.no/kunngjoring/hent_en.jsp?kid=20070000210562&sokeverdi=923609016

² NF 07 s.1, jfr. NF 05 s.1

³ NF 07 og NTK 07

⁴ Kaasen (2006) s.21 og 743

⁵ Echenberg i Boilerplate Clauses (2011) s.16, http://snl.no/lingua_franca : «et hvilket som helst språk som brukes i samkvem mellom folk som ikke har noe felles språk»

⁶ Cordero-Moss (2007) s.17

⁷ NF art. 37

fremstår som utradisjonell sammenlignet med norsk bakgrunnsrett forøvrig. Bestemmelsen legger ansvaret der hvor skaden rammer, tilsynelatende uavhengig av hvordan skaden er skjedd, eller hvem som har forårsaket den.

Populært omtales klausulen som *knock for knock*,⁸ og den fremstår som direkteimportert fra engelsk kontraktsrett, med sine detaljerte formuleringer, utstrakte bruk av definisjoner og med fokus på hvor skaden rammer fremfor hvem som har opptrådt ansvarsbetingende. I petroleumssektoren i England finnes tilsvarende kontrakt, med tilnærmet lik ordlyd som den norske.⁹ Disse kontraktene vil bli omtalt nærmere under punkt 3.2.1.2. Art.30 utgjør selve kjernen i kontraktens ansvarsregler, som er inntatt i kapittel 8 i kontrakten, men må ses i sammenheng med øvrige bestemmelser i samme kapittel. Det er derfor vanskelig å behandle art.30 uten å komme inn på art. 29, om ansvar for skade på selve kontraktsgjenstanden, og 31, om tvungen gjensidig forsikringsordning for begge parter. I den grad det er nødvendig for å få frem helheten, vil derfor disse klausulene omtales. Av hensyn til avhandlingens størrelse, er det imidlertid ikke rom for en fylldig redegjørelse av nevnte klausuler.

2.2 Rettskildebruk og metode

2.2.1 Kilder

I henhold til art. 37.1 er kontrakten undergitt norsk rett, og skal dermed tolkes i samsvar med det. Det vil derfor gjennom denne avhandlingen for det meste bli benyttet norsk juridisk metode, hvor analysen skal ta for seg norske rettskilder og tolkningsprinsipper. Hvordan en kontrakt håndheves vil kunne variere med hensyn til bakgrunnsretten, selv om bestemmelsens ordlyd er identisk. For å illustrere hvor klausulen har sin opprinnelse, hvorfor den oppsto, hvilke forutsetninger som lå til grunn og for å se hvorvidt klausulen ivaretar de samme problemstillingene i England og Norge på en god måte, vil imidlertid også engelske rettskilder bli berørt. Det faller utenfor avhandlingens rammer å behandle de ulike systemenes rettskildelære. Enkelte betraktninger om den norske rettskildelære skal likevel kommenteres.

---

⁸ Kaasen (2006) s.743

⁹ General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Construction, General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Design

I Norge er det få fastsatte regler for hvordan en kommer frem til svaret på et rettsspørsmål. Hvordan en løser rettsspørsmål kan variere fra fagområde til fagområde, og det vil variere hvordan en løser problemstillinger som ikke er positivt regulert i lov. Det er blant annet anledning til å legge vekt på reelle hensyn, lovers forarbeider og rettspraksis ved arbeid med slike spørsmål.¹⁰ Selv om læren om prejudikater som rettskilde ikke er like tung som i engelsk rett har den bred støtte i norsk rettskildelære,¹¹ og rettsspørsmål kan ene og alene løses med bakgrunn i rettspraksis. Rettspraksis er den kilden som har størst betydning ved tolkningsspørsmål, og en må rette seg etter regelen Høyesterett har lagt til grunn, da denne gir uttrykk for gjeldende rett.¹²

Det foreligger imidlertid ikke mye relevant rettspraksis fra Høyesterett som kan belyse avhandlingens problemstilling. I petroleumssektoren er tid og penger helt avgjørende, da stillstand i produksjonen, til og med i korte perioder på dager eller timer, utgjør enorme kostnader. Dette må gjelde uavhengig av hvilket land virksomheten er tilknyttet. Av hensyn til dette, samt ønske om å holde forretningshemmeligheter ute av offentligheten, graden av teknisk kompliserte forhold og hensynet til et godt samarbeid mellom selskapene, foreligger det lite rettspraksis i form av avgjørelser fra Høyesterett.¹³ Det er mer effektivt å gjennomføre behandling av tvister innenfor voldgift. Dette fører til at avgjørelser er mindre tilgjengelig, da avgjørelser fra voldgiftsretten ikke publiseres i samme grad som rettsavgjørelser forøvrig. Det er likevel slik at de som arbeider innenfor sektoren skaffer seg likevel kjennskap til disse dommene, slik at de kan benyttes ved senere tvisteløsning,¹⁴ og offentliggjøringen av slike avgjørelser er mer vanlig nå enn tidligere.¹⁵ Knyttet til tolkning av rekkevidden av art.30 har jeg imidlertid heller ikke funnet så mange relevante voldgiftsavgjørelser.

---

¹⁰ Eckhoff (2010) s.23 flg

¹¹ Zweigert (1998) s.277

¹² Eckhoff (2010) s.161, Rt.1952 s.1217, Rt.1977 s.1035

¹³ Kaasen (2006) s.57

¹⁴ Eckhoff (2010) s.163

¹⁵ Kaasen (2006) s.58

Videre er det slik at den norske kontraktsretten i utgangspunktet ikke er samlet og kodifisert,¹⁶ og de anerkjente obligasjonsrettslige prinsippene er spredt mellom rettspraksis, teori og en rekke ulike lover. Det er imidlertid akseptert at kjøpsloven gir uttrykk for en kodifisering av alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper, som har overføringsverdi i de fleste obligasjonsrettslige områder.¹⁷ Det kan likevel stilles spørsmål ved hvorvidt dette også omfatter petroleumsrettslige problemstillinger. I kjøpsloven (heretter kjl.) § 2 2.ledd unntas loven å gjelde spesifikt for ”oppføring av bygning eller annet anlegg på fast eiendom”, og i § 3 unntas lovens virkning i tilfelle avtale setter kjøpsloven til side, det foreligger etablert praksis, handelsbruk eller sedvane mellom partene som må anses å være bindende. Mye taler derfor for at kjøpslovens regler ikke gjelder for petroleumsvirksomheten, ettersom tilvirkning av petroleumskonstruksjoner har klare likhetstrekk med entrepris og det foreligger en omfattende kontraktspraksis knyttet til NF 07. Imidlertid er det på det rene at ordlyden i kjl. § 2 2.ledd unntar oppføring som skjer på ”fast eiendom”, og at petroleumskonstruksjoner ofte bygges til bruk på sokkelen. Ordlyden i kjøpsloven unntar derfor ikke petroleumskonstruksjoner direkte. Videre følger det klart av ordlyden i kjl. § 2 1.ledd at kjøpsloven omfatter tilvirkningskontrakter, såfremt bestilleren ikke «skal skaffe» en «vesentlig del» av materialene.

For å svare på om kjøpslovens regler gjelder for petroleumsvirksomheten må det foretas en konkret vurdering av hva å «skaffe» betyr, samt hva som ligger i vesentlighetskravet. Ut i fra en naturlig språklig forståelse legger jeg til grunn at det å skaffe betyr å stå for bestillingen direkte, fremfor å ta i mot materialer bestilt av selskapet. Selv om det nok kan være praktisk at selskapet tar opp enkelte bestillinger selv, som senere videreformidles til leverandøren, går jeg ut i fra at det som hovedregel vil være leverandøren som foretar bestillingene. Det er derfor rimelig å anta at det er god grunn til å ta de alminnelige obligasjonsrettslige prinsippene, som de fremkommer av kjøpsloven, i betraktning ved løsning av spørsmål knyttet til NF 07, selv om man bør være forsiktig med å anvende loven direkte og ukritisk. Dette er også antatt i teorien.¹⁸

---

¹⁶ Hagstrøm (2004) s.29

¹⁷ Selvig (2006) s.52

¹⁸ Kaasen (2006) s.50 flg.

Det er videre slik at kjøpslovens bestemmelser er deklarasjonelle, og dermed kan avtales bort fra. Anvendelsen vil derfor kunne være meget begrenset for det tilfelle det står positivt angitt i avtalen hvordan regulering som er ønsket. En del av drøftelsene under punkt 4 og 5 vil basere seg på blant annet alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper, uten at det nødvendigvis blir henvist direkte til kjøpslovens bestemmelser.

2.2.2 Avtaletolkning

Hvordan avtaler tolkes er annerledes i norsk og engelsk rett, og har, knyttet til prinsipp om avtalefrihet, stor betydning for hvordan klausulen skal håndheves. Hvordan avtaletolkning skal foretas vil videre påvirke formålstjenligheten. Det vil ikke bli redegjort for avtaletolkning her, men i tilknytning til punkt 4.3, om bakgrunnsretten i møte med avtalefriheten.

2.3 Definisjoner

Underveis i avhandlingen benyttes det enkelte ord som det kan være hensiktsmessig å definere på forhånd. Ordene kan ha ulike betydninger i ulike sammenhenger. Jeg ønsker derfor å kort gjøre rede for hva jeg legger i begrepene som brukes underveis.

Jeg har så langt det lar seg gjøre, benyttet samme terminologi som NF 07. Med *leverandøren* mener jeg de(n) parten(e) i avtalen som har tatt på seg å bygge konstruksjonen som selskapet har bestilt. Med *leverandørgruppen* mener jeg alle selskapene på leverandøren sin side, inkludert leverandøren selv med underleverandører. Med *selskapet* mener jeg den parten som representerer selskapsgruppen, og som dermed er den parten som forhandler og kontraherer med leverandøren. Selskapsgruppen er den gruppen med selskaper som sammen bestiller konstruksjonene av leverandøren, inkludert selskapet og selskapets underleverandører. Med *tredjemenn* mener jeg alle andre enn selskapsgruppen og leverandørgruppen. Under punkt 3.1 vil det stå nærmere om tredjemannsbegrepets betydning for partenes belastning under kontrakten.

Videre i fremstillingen vil det benyttes en rekke termer som ikke er definert her, både på engelsk og norsk. De vil imidlertid bli definert underveis, i sammenheng med det

temaet de berører. Dette er, blant annet av plasshensyn, mer hensiktsmessig enn å forhåndsdefinere dem her.

2.4 Oversikt over den videre fremstillingen

I den videre fremstilling vil jeg under punkt 3 først gå gjennom art.30, med en kort beskrivelse av klausulens innhold, samt kort gå gjennom knock for knock-prinsippets historie og opprinnelse, både på norsk og engelsk side. I den videre fremstilling vil jeg så langt det lar seg gjøre behandle norsk og engelsk rett samlet, for å gi en mest mulig oversiktlig og ryddig komparativ analyse.

Knock for knock stammer opprinnelig fra en avtale mellom USA og de øvrige allierte under 2.verdenskrig.¹⁹ Det innebærer at klausulen ikke nødvendigvis er utelukkende engelsk, men at den kan være tuftet vel så mye på amerikansk rett. At denne avhandlingen likevel tar for seg engelsk rett, er begrunnet i at en stor del av kommersielle avtaler gjøres etter engelsk rett,²⁰ samt at den type ansvarsfraskrivelser som brukes i art.30 er meget vanlig, og har sin opprinnelse, i engelsk rett.²¹ Det er videre verdt å poengtere at både den engelske og amerikanske retten har sitt utspring i *common law*.²² Samlet blir det derfor mer ryddig å ta for seg engelsk rett.

Jeg vil under punkt 4 se nærmere på norsk og engelsk bakgrunnsrett. Dette for å se hvorvidt klausulen dekker et bestemt behov i engelsk rett, og dermed hva som er bakgrunnen til at en slik regulering ble til. Ettersom reguleringen har sin bakgrunn i ønske om å bøte på en bestemt problemstilling i anglo-amerikansk rett, vil det være nødvendig å se om det samme problemet eksisterer i norsk rett, for å se om det eksisterer et tilsvarende behov i norsk rett, samt for å se om klausulens opprinnelse er til hinder for håndhevelse av den i norsk rett. En viktig del av dette, er å se på hvordan bakgrunnsretten i de to rettssystemene ville løst problematikken uten knock for knock.

---

¹⁹ Kaasen (2006) s.743

²⁰ Cordero-Moss i Boilerplate Clauses (2011) s.1

²¹ Whincup (2001) s.119, <http://dictionary.reference.com/browse/indemnity>, se også Bjerketveit (2010) s.1 flg

²² Farnsworth (2010) s.9 flg

Videre, under punkt 5, vil jeg behandle hvordan reguleringen har gjennomslagskraft i norsk rett. Dette for å se hvordan en engelskinspirert klausul fungerer i norsk rettssystem, og dermed om det en hensiktsmessig regulering. Konsekvenser av en eventuell avtalerevisjon vil ikke bli behandlet. Konklusjon følger under punkt 6.

3 Art.30

3.1 Innhold

Art.30 om ansvarsfrihet og skadesløsholdelse er inntatt i NFs kapittel 8, som er dedikert til ansvar og forsikringer. Unnlatt regulering av disse spørsmålene ville ført til at skader ville blitt behandlet av obligasjonsrettens erstatningsregler, hvor det må stadfestes tap, årsakssammenheng og ansvar.²³ Bakgrunnen for å innta bestemmelser om ansvar og forsikring er derfor i utgangspunktet ønsket om å avvike fra lovens hovedregler. Det er flere hensyn som ligger til grunn for ønske om å avvike fra de alminnelige obligasjonsrettslige prinsippene, og de vil bli redegjort for nærmere under punkt 3.3.

Avhandlingen ville bli ufullstendig uten å innta bestemmelsen i sin helhet. Imidlertid tillater ikke avhandlingens rammer en vidtgående drøftelse av bestemmelsens innhold. Bestemmelsen inntas derfor her med noen korte bemerkninger, og det vil gjennomgående bli vist til bestemmelsens artikler og bokstaver ved drøfting av ulike temaer.

Art. 30 ANSVARFRIHET. SKADESLØSHOLDELSE²⁴

30.1 Leverandøren skal holde Selskapsgruppen skadesløs for ethvert krav som knytter seg til:
a) personskade eller tap av menneskeliv blant ansatte hos Leverandørgruppen, og
b) tap av eller skade på eiendom som tilhører Leverandørgruppen,
og som måtte oppstå i forbindelse med Arbeidet eller som er voldt av Kontraktsgjenstanden i dens levetid.

---

²³ Hagstrøm (2004) s.450

²⁴ NF 07 Norsk Fabrikasjonskontrakt

Dette skal gjelde uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form fra Selskapsgruppens side. Leverandøren skal så langt praktisk mulig sørge for at andre selskaper i Leverandørgruppen fraskriver seg retten til å gjøre gjeldende krav som omfattes av Leverandørens plikt etter bestemmelsene i denne art. 30.1.

30.2 Selskapet skal holde Leverandørgruppen skadesløs for ethvert krav som knytter seg til:

- a) personskade eller tap av menneskeliv blant ansatte hos Selskapsgruppen, og
  - b) tap av eller skade på eiendom som tilhører Selskapsgruppen, med det unntak som er fastsatt i art. 29, og som måtte oppstå i forbindelse med Arbeidet eller som er voldt av Kontraktsobjektet i dens levetid.
- Dette skal gjelde uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form fra Leverandørgruppen side. Selskapet skal så langt praktisk mulig sørge for at andre selskaper i Selskapsgruppen fraskriver seg retten til å gjøre gjeldende krav som omfattes av Selskapets plikt etter bestemmelsene i denne art. 30.2.

30.3 Frem til utstedelsen av Godkjennelsesattest skal Leverandøren holde Selskapsgruppen skadesløs for:

- a) utgifter i anledning krav fra offentlig myndighet i forbindelse med fjerning av vrak av eller forurensning fra fartøyer eller andre flytende innretninger som Leverandørgruppen stiller til rådighet for bruk i forbindelse med Arbeidet, og
  - b) krav som er knyttet til tap eller skade påført alle andre enn Leverandørgruppen og Selskapsgruppen i forbindelse med Arbeidet eller av Kontraktsobjektet, selv om tapet eller skaden skyldes ansvarsbetingende forhold i noen form fra Selskapsgruppens side.
- Leverandørens ansvar for tap eller skader ved hver ulykkeshendelse skal være begrenset til NOK 5 millioner. Dette gjelder ikke Leverandørens ansvar for tap eller skade ved hver ulykkeshendelse som omfattes av forsikringer tegnet i henhold til art. 31.2.a) og b), der Leverandørens ansvar skal omfatte forsikringsbeløpet som utbetales for tapet eller skaden.
- Selskapet skal holde Leverandørgruppen skadesløs for krav som nevnt i art. 30.3 første avsnitt i den utstrekning de måtte overskride ovennevnte

ansvarsbegrensninger, uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form fra Leverandørgruppens side.

Etter utstedelsen av Godkjennelsesattest skal Selskapet holde Leverandørgruppen skadesløs for ethvert krav nevnt i art. 30.3 første avsnitt, uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form fra Leverandørgruppens side.

30.4 Leverandøren skal holde Selskapsgruppen skadesløs for krav som følger av inngrep i patentrettigheter eller andre immaterielle rettigheter i forbindelse med Arbeidet eller Selskapets bruk av Kontraktsgjenstanden. Dette gjelder likevel ikke dersom slikt inngrep er en følge av bruk av Selskapets Tegninger, Spesifikasjoner, Leveranser eller Tredjemanns prosesslisens nominert av Selskapet. Leverandørens ansvar skal være begrenset til inngrep i det land hvor Kontraktsgjenstanden i henhold til Kontrakten skal benyttes og til de land hvor Byggeplassen(e) er.

30.5 En part skal straks varsle den andre part når han mottar krav som denne skal holde ham skadesløs for. Den annen part skal om mulig overta behandlingen av kravet, dog slik at Selskapet alltid skal behandle krav som kan medføre ansvar etter art. 30.3 tredje og fjerde avsnitt.

Partene skal gi hverandre nødvendige opplysninger og annen hjelp til behandlingen av kravet. En part skal ikke uten den annens samtykke godta krav som denne skal dekke helt eller delvis.

Art. 30.1, 30.2 og 30.3 utgjør hovedelementene i knock for knock-bestemmelsen,²⁵ og regulerer til sammen skader som rammer leverandøren og leverandørgruppen, skader som rammer selskapet og selskapsgruppen og til slutt skader som rammer tredjemenn. Bestemmelsene inneholder en symmetrisk ansvarsfraskrivelse og skadesløsholdelse for leverandøren, med leverandørgruppen, og selskapet, med selskapsgruppen, som medfører at inntrufne skader blir der den rammer. Det kan være naturlig å omtale området hver av partene har ansvaret for, som *risikosoner*. I engelsk rett vil denne typen

---

²⁵ Kaasen (2006) s.773

kontraktsregulering omtales som «indemnity- eller mutual hold harmless clauses»,²⁶ mens forsikringsreguleringen i art.31, hvor partene tegner gjensidig forsikring og fraskriver seg regressrett, i engelsk rett omtales som knock for knock.²⁷ Knock for knock fremstår derfor som et tillegg til, og en videreutvikling av den ordinære indemnity-reguleringen i anglo-amerikansk rett, hvor den gjensidige forsikringsplikten ikke nødvendigvis er inkludert.²⁸ Hensikten med knock for knock er å omfordele risikoen i kontraktsforholdet.²⁹

Av betydning for den risiko partene anses å ta i henhold til kontrakten, er hvem som defineres som tredjemenn. Bull har angitt to hovedmåter å definere dette på, via en *kjernefamilieløsning* og en *storfamilieløsning*.³⁰ Ved kjernefamilieløsningen sitter partene igjen med flere tredjemenn enn ved storfamilieløsningen, da kjernefamilieløsningen innebærer at alle andre entreprenører som operatøren engasjerer (utover leverandøren), samt deres underentreprenører og ansatte faller utenfor operatørens risikosone, og blir plassert i tredjemannssonen.³¹ Selskapet har da i utgangspunktet kun sitt eget selskap, med søsterselskaper innenfor egen risikosone. Ved storfamilieløsningen vil tredjemannssonen krympe betraktelig, ved at også sideleverandører og underleverandører som operatøren benytter havner inn under operatørens risikosone.³² NF 07 bygger på en storfamilieløsning,³³ hvilket nok må kunne påstås at påfører leverandøren minst risiko av de to modellene, da det lett kan tenkes skader på disse selskapene underveis i byggeprosessen. Kostnaden for selskapet ved å ta denne risikoen vil videre ikke være uforholdsmessig stor, både på grunn av forsikringsdekninger og fordi selskapet vil ha inngått tilsvarende avtaler med sine

---

²⁶ Black's (2004) s.784

²⁷ Black's (2004) s.887

²⁸ Peel i Boilerplate Clauses (2011) s. 165 flg, se for øvrig under punkt 4.3.

²⁹ France (2004) s.8

³⁰ Bull (1988) s.346

³¹ Bull (1988) s.395

³² Bull (1988) s.360

³³ NF 07 art.1.24, definisjon av Selskapsgruppen

øvrige leverandører. Dette fører til at det endelige tapet kan måtte dekkes av andre enn selskapet selv.³⁴

Reguleringen i art.30 innebærer ikke bare at partene avstår fra å rette krav mot hverandre i tilfelle skade skulle oppstå på en av partenes eiendom, men også at de dekker hverandres kostnader knyttet til krav fremsatt av for eksempel tredjemenn eller noen av de ansatte i enten leverandørgruppen eller selskapsgruppen. Dette med bakgrunn i at det ved personskader ofte kan være slik at skadelidte retter kravet direkte mot skadevolder, som etter alminnelige erstatningsrettslige regler er ansvarlig for skaden. Det kan derfor tenkes at leverandørens ansatte retter krav om erstatning direkte til selskapet, da leverandøren ikke har anledning til å påtvinge sine ansatte å undertegne på skadesløsholdelse ovenfor selskapet.³⁵ I slike tilfeller vil leverandøren og selskapet gjøre opp seg i mellom i etterkant. Videre medfører reguleringen at knock for knock-bestemmelsene "*så langt det lar seg gjøre*" skal inntas i kontrakter nedover i kjedene, både i leverandørgruppen og selskapsgruppen, jfr. art. 30.1 og 30.2, begges 3.ledd. Dette betyr at både leverandøren og selskapet forplikter seg til å holde medkontrahenten skadesløs også for tap som måtte oppstå videre nedover i hierarkiet av leverandører og underleverandører. Mer om dette, som kalles *back to back*, under punkt 5.1.1.

Beløpsbegrensningene i art.30.3 3.ledd innebærer at leverandørens ansvar er begrenset til kr 2.000.000,-. Dette gjelder uavhengig av forsikringsdekning og egenandeler, og medfører at leverandøren vil bli ansvarlig for egenandeler på forsikringen opp til det beløpet, samt at leverandøren er ansvarlig innenfor nevnte beløp selv om forsikringen ikke dekker resterende. Med andre ord gir formuleringen uttrykk for at det er leverandøren uvedkommende om, og i hvilken utstrekning, forsikringene dekker tapet.³⁶

Om rekkevidden og tidsbegrensningen av knock for knock sier ordlyden i art. 30.1 og 30.2, begges 2.ledd, at skadesløsholdelsen gjelder for skader og tap "*som måtte oppstå i forbindelse med Arbeidet eller som er voldt av Kontraktsgjensstanden i dens levetid*

---

³⁴ Bull (1988) s.395 flg

³⁵ Kaasen (2006) s.274

³⁶ Kaasen (2006) s.794

(mine uthevninger)”. *Kontraktsgjenstanden* er i NF definert som ”den gjenstand leverandøren etter Kontrakten skal levere, samt dens enkelte deler, men omfatter ikke selskapets Leveranser før disse er inkorporert”, jfr. art.1.12. Definisjonen av kontraktsgjenstanden trekker sterkt i retning av at det som omfattes kun er skader før levering, jfr. ”skal levere”. Denne tolkningen kan finne støtte i Kaasens kommentarutgave, som påpeker at uttrykket brukes i ulike sammenhenger før levering.³⁷ Alminnelig språklig forståelse av *arbeidet* tilsier også at det er ment å omfatte tiden frem til levering.

Imidlertid er det på det rene at når det er inntatt ordlyd som ”i dens levetid”, så er det også ment til å skulle omfatte perioden etter levering.³⁸ Risikoen for skade på eget personell og egne eiendeler beholdes av leverandøren også etter at selskapet har overtatt kontraktsgjenstanden. Det er imidlertid ikke like praktisk at leverandørens ansatte kan påføres skade av kontraktsgjenstanden som tidligere. Det mest praktiske etter levering er at det er selskapet selv, samt tredjemenn, som påføres skade. Skade innenfor selskapsgruppens risikosone forblir i selskapsgruppen, både før og etter levering. Art.30.1 og 30.2 håndheves derfor likt uavhengig av tidspunkt. Det er først i art.30.3 at levering har noe å si for ansvaret. Ansvaret for tredjemenns skader overtas nemlig av selskapet ved utstedelse av godkjennelsesattest.

Kaasen oppstiller to vilkår for at kontraktens ansvarsregulering skal komme til anvendelse overfor leverandøren ved skade på tredjemenn, utover kravet til at skaden må ha oppstått etter kontraktsarbeidet er startet, og før det er avsluttet.³⁹ Det første er at det må foreligge tilknytning mellom kontraktsarbeidet og den skadede person eller gjenstanden, og det andre er at det må foreligge tilknytning mellom kontraktsarbeidet og skadevolder.⁴⁰ Denne trekanten må også foreligge mellom leverandøren og

---

³⁷ Kaasen (2006) s.77

³⁸ Kaasen (2006) s.786

³⁹ Kaasen (2006) s.780

⁴⁰ Kaasen (2006) s.279

selskapet, da det er på det rene at skader og tap de påfører hverandre utenfor kontrakten vil reguleres av alminnelige erstatningsrettslige regler.⁴¹

Samlet innebærer disse bestemmelsene at skadene både blir hvor de rammer, og at de samtidig blir der hvor det er størst insentiv til å arbeide preventivt. Dette kommer spesielt tydelig frem i skader påført tredjemenn. Underveis i byggefasen vil leverandøren både ha størst skadepotensial ovenfor tredjemenn, samtidig som leverandøren vil ha størst foranledning til å forebygge disse skadene. Mer om de bakenforliggende hensyn under punkt 3.3.3.

3.2 Historisk og systemmessig perspektiv

3.2.1 Historie

3.2.1.1 Norge

Som vi har sett over, er NF et resultat av forhandlinger i en bransje med sterke aktører og interessenter rundt bordet. Selve kontraktsarbeidet ble påbegynt forhandlet på 70-tallet, med slutføring av første utkast i 1983. De involverte partene var Mekaniske Verksteders Landsforening (heretter MVL) og Norsk jern- og metallarbeiderforbund. Den første komplette standarden forelå imidlertid ikke før i 1987, og i årene mellom 1983 og 1987 hadde flere parter kommet på banen ved forhandlingene om standardens innhold, deriblant Hydro og Statoil, som sammen med Saga utarbeidet et forslag til kontrakt som ble oversendt MVL med invitasjon til forhandlinger.⁴²

Bakgrunnen for forhandlingene, og samarbeidet om en standard, var blant annet ønsket om kommersielt balanserte vilkår, enklere kontraktsadministrasjon og mer effektiv opplæring. Art.30 er en av de fremforhandlede vilkårene, hvor det er tatt et bevisst valg i forhold til risiko og ansvar. Løsningen er inspirert av konvoyfarten under 2.verdenskrig. Med ønske å unngå unødig spille av tid og ressurser for å kartlegge ansvar og årsakssammenheng ble det inngått avtale om at skader på skip skulle dekkes

---

⁴¹ Bull (1988) s.386

⁴² Kaasen (2006) s.23 flg.

av den staten som eide skipet, fremfor å legge erstatningsansvaret på skadevolder i tilfeller av sammenstøt.⁴³ Skader oppstod i alle tilfeller hos de fleste, i tur og orden. På den måten fremstod risikoen som både balansert og rettferdig.

Petroleumskontrakten har gått noe lenger i sin regulering av disse tilfellene, blant annet ved å pålegge partene plikt til å forsikre seg, samt å holde motparten skadesløs for det tilfellet at tredjemenn skulle rette krav mot partene.

3.2.1.2 England

Også innen engelsk kontraktsrett eksisterer det fremforhandlede standardvilkår innen petroleumssektoren. Utvikling av disse vilkårene foregikk utover på 90-tallet, med det formål å forenkle prosedyrer og redusere kostnader. Imidlertid var indemnity-klausuler vanlig i England lenge før dette, utover knock for knock-reguleringen med USA under 2.verdenskrig. Blant annet kan det leses av Unfair Contract Terms Act 1977 at den typen klausuler i utgangspunktet ikke kan påtvinges forbrukere, med mindre klausulen fremstår som rimelig.⁴⁴ Videre kan det leses av noe eldre engelsk rettspraksis at prinsippet har vært omtalt og avgrenset på langt tidligere stadier enn både loven og de nåværende kontrakter.⁴⁵ Klausulene har trolig sin opprinnelse fra England allerede på midten av 1400-tallet.⁴⁶

De engelske kontraktene ble fremforhandlet av the Standard Contracts Committee. Undersøkelser foretatt i år 2000 viste at rundt regnet 70 % av inngåtte kontrakter innen bransjen ble tegnet i henhold til fremforhandlede vilkår. Videre viste undersøkelser i 2001 at over 95 % av lederne i de store oljeselskapene støttet prinsippene som de fremkom i kontraktene.⁴⁷ Det har ikke vært mulig å stadfeste hvorvidt de engelske petroleumskontraktene er inspirert av ordlyden i NF. Det er imidlertid på det rene at prinsippet, som nevnt, stammer fra engelsk rett i utgangspunktet. Det er derfor rimelig å

---

⁴³ Kaasen (2006) s.743

⁴⁴ Unfair Contract Terms Act 1977 art.1

⁴⁵ Se for eksempel Canada SS Lines Ltd. v. The King [1952] AC 192 s.208

⁴⁶ <http://dictionary.reference.com/browse/indemnity>

⁴⁷ <http://www.logic-oil.com/contracts.cfm>

anta at komiteen har hatt en mengde nasjonale kilder å hente inspirasjon fra i stedet for, eventuelt i tillegg til, NF.

I den engelske kontrakten gjeldende konstruksjon av oljekonstruksjoner lyder art.22 (Indemnities) omtrent likt som NF art.30.⁴⁸ Også den engelske kontrakten setter bestemmelsen om å holde medkontrahenten skadesløs i sammenheng med forsikringsregulering, som pålegger partene regulering.⁴⁹ Det samme mønsteret går igjen i kontrakten som regulerer design.⁵⁰ Det er imidlertid inntatt et forbehold i de engelske kontraktene som ikke eksisterer i den norske. I art.20 i design-kontrakten og art.22 i konstruksjons-kontrakten sies det at skadesløsholdelsen gjelder uavhengig av bakgrunn og utvist uaktsomhet, med unntak av tilfeller hvor det går liv tapt eller det oppstår skade på person eller tredjepart forøvrig.⁵¹ Denne henvisningen til «bakgrunn og utvist uaktsomhet» vil ha betydning for rekkevidden og håndhevelsen av kontrakten. Dette blir behandlet senere, under punkt 4.3.

3.2.2 Systematikk

NF brukes av parter fra ulike land, og er derfor fremstilt både på norsk og på engelsk. I petroleumskontrakten er det videre valgt en anglo-amerikansk modell, hvor det vies mye oppmerksomhet til definisjoner og krysshenvisninger, samt at bestemmelsene er mer detaljerte enn hva som er vanlig å finne i norsk rett og at det legges mer vekt på kontraktsadministrative forhold enn hva vi er vant med.⁵² Kontrakten er imidlertid forhandlet frem på norsk, basert på norsk bakgrunnsrett og med norsk terminologi. Kontrakten er så oversatt til engelsk og autorisert av partene.

3.3 Hensyn

Som nevnt i punkt 3.2.1.1, ligger det en rekke hensyn til grunn for at kontrakten som helhet så dagens lys første gang. Disse hensynene har også medført at kontrakten

---

⁴⁸ General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Construction art.22

⁴⁹ General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Construction art.23

⁵⁰ General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Design art.20 og 21

⁵¹ General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Design art.20 og General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Construction art.22

⁵² Kaasen (2006) s.21

gjennomgår nye revideringer med jevne mellomrom for å fange opp nødvendige endringer. Videre er det til stadighet fokus på balansen i kontrakten, og bransjen ser ut til, ettersom kontrakten fortsatt brukes, å mene at den er det beste tilgjengelige verktøyet i så måte. Imidlertid har jeg oppfattet at Statoil for tiden arbeider med en egen standard som skal være bedre tilpasset medkontrahenter fra utlandet, da de blant annet skulle være underlagt engelsk rett.⁵³

De hensyn som ligger til grunn for knock for knock er viktig å gjøre rede for separat, og generelt kan særlig tre hensyn fremheves: behovet for kalkulerbar risiko, forsikringsmessig rasjonaliseringshensyn og prevensjon.⁵⁴

3.3.1 Kalkulerbar risiko

Det arbeidet som knytter seg til produksjon av konstruksjoner til bruk i offshore-bransjen, innebærer betydelig risiko for skade på både personer og gjenstander. Det har derfor vært behov for særskilt regulering av ansvaret for disse skadene som oppstår. Det er spesielt hos leverandøren, hvor mange av de aktivitetene som foregår ivaretas, at skadepotensialet er stort, men også selskapet vil kunne påføres betydelig skade.⁵⁵ Det er på det rene at slike skader, som kan medføre enorme tap, uten kontraktsregulering vil være nødvendig å behandle etter alminnelige erstatningsrettslige prinsipper. Av erfaring vet partene at spørsmål knyttet til erstatning kan være både tidkrevende, kostbart og teknisk vanskelig å komme til bunns i. Det kan foreligge uklarheter om hvem som fysisk er ansvarlig for skaden, bakgrunnen for at det skjedde og til og med det totale skadeomfang. Det må kartlegges både årsakssammenheng og ansvar.

Ved krav om erstatning vil det normalt bli spørsmål om ansvarsgrunnlag og årsakssammenheng, og til syvende og sist kan vedkommende som har fått sin eiendom skadet bli avspist med lite eller ingen erstatning. Det er vanskelig å forutberegne hva som kan kreves dekket, eller om det er noe i det hele tatt. Denne usikkerheten kan fjernes ved å innføre en regulering av ansvaret for skader.⁵⁶ Art.30 regulerer også

---

⁵³ Samtale med Are Lysnes Brautaset

⁵⁴ Kaasen (2006) s. 739 flg.

⁵⁵ Kaasen (2005) s.239

⁵⁶ Kaasen (2005) s. 239

skader påført tredjemenn, både som står i et direkte og indirekte forhold til partene. En kan ikke alltid styre hvor disse henvender seg med sitt krav, men det er avtaleregulert mellom partene hvem som skal sitte med det endelige tapet.

3.3.2 Forsikringsmessig rasjonaliseringshensyn

Det kan hevdes at usikkerheten ikke reduseres ved å fordele risikoen. Det kan fremstå som grunnleggende urimelig at leverandøren selv må anskaffe nye stillaser og dekke kostnader til en ny heisekran, om det viser seg å være selskapets representant som har stått for skadene. Videre kan det fremstå som urimelig at leverandøren må dekke tap som påføres utenforstående, til tross for at selskapets representant eller ansatte er ansvarlige for skaden. Hver av partene forplikter seg imidlertid i art.31 til å forsikre seg, og det er satt klare beløpsgrenser for hva hver av partene skal dekke utover det ved oppstått skade.⁵⁷ Det er derfor ikke først og fremst partene selv som dekker skadene, men forsikringsselskapet. Ved at partene pålegges å forsikre seg, sikres det for det første at det er dekning for det ansvaret hver av partene pålegges i henhold til kontrakten, samt at det unngås dobbeltforsikring i større grad enn det som er nødvendig. I forsikringsavtalene tas det høyde for at kravet om skadesløsholdelse er absolutt ved å gjøre den annen part til medforsikret, slik at ikke forsikringsselskapene kan søke regress hos skadevolder.⁵⁸ Det er uenighet i teorien om hvorvidt denne avskjæringen fra regress gjelder absolutt, men det faller utenfor oppgavens rammer å behandle dette inngående. Så fremt begge parter har forpliktet seg til forsikring på de vilkår, ivaretas en kostnadseffektiv, oversiktlig og rasjonell forsikringsordning.

3.3.3 Prevensjonshensyn

Prevensjonshensynet henger tett sammen med hensynet til forutberegnelighet og rasjonelle forsikringsløsninger, og generelt må det være rom for å hevde at prevensjonshensynene i «knock-for-knock»-reguleringen kommer til uttrykk ved at den som er nærmest til, og har størst insentiv til å beskytte seg, samt forebygge skader, pålegges ansvaret. Ovenfor kontraktens tredjemenn er det lite tvilsomt at det er leverandøren som innehar det største skadepotensialet under produksjon av

---

⁵⁷ NF art.31

⁵⁸ Kaasen (2005) s.240 flg, også kommentert i Bjerketveit (2010) s.8

kontraktsgjenstanden. Det vil derfor også være leverandøren som i den perioden har størst anledning til å forebygge disse skadene. Etter overtagelse mister imidlertid leverandøren i stor grad muligheten for å påvirke skadeomfanget ovenfor tredjemenn. I art. 30.3 fordeles derfor risikoen for skader påført tredjemenn ved at leverandøren er ansvarlig frem til utstedelse av godkjennelsesattest, og videre pålegges selskapet ansvar for tilsvarende skader etter utstedelsen. Ved å pålegge dette ansvaret gjennom kontrakten, sørges det for at den som innehar muligheten til å forebygge skader også pålegges ansvar i tilfeller hvor dette ikke lyktes.

Reguleringen i art. 30.1 og 30.3 pålegger partene ansvar for egne risikosoner. Det kan hevdes at dette ikke henger sammen med prevensjonshensynet, da leverandøren, i følge Bull,⁵⁹ ikke har det samme insentivet til å bedrive for eksempel tilfredsstillende oppfølging- og sikkerhetsarbeid for å beskytte selskapets ansatte som befinner seg på leverandørens område. Denne argumentasjonen er fullt forståelig, men jeg ønsker i den forbindelse å peke på at kontrakten er belagt med lojalitetshensyn og gjensidighet, samt at de fleste prosjekter går over så lang tid at partene bør ha en egeninteresse av å opptre aktsomt for å bevare et godt samarbeidsklima. Dette ser også Bull ut til å være enig i, da han også fremhever muligheten for å få fremtidige kontrakter hos samme medkontrahent.⁶⁰ Det vil ikke være så lett om det avdekkes slurv og uaktsomhet i rutinene. Selskapets ressurser vil videre være i mindretall på lokasjonen, og godt HMS- og sikkerhetsarbeid ovenfor egen risikosone vil også komme selskapsgruppen til gode. Ness støtter også dette synspunktet.⁶¹

4 Bakgrunnsrett

For å se hvordan ansvar for skader og tap vil vært regulert om partene ikke benyttet seg av NF 07 art. 30, for derved å få et innblikk i hva knock for knock tilfører

---

⁵⁹ Bull (1988) s.355

⁶⁰ Bull (1988) s.355

⁶¹ Ness (2005) s.12

petroleumssektoren, må bakgrunnsretten i både engelsk og norsk rett behandles nærmere.

4.1 Civil Law vs. Common Law

Det norske rettssystemet hører til familien Civil Law, et rettssystem som legger mer vekt på at det er staten som skal gi reglene enn det som gjøres i det engelske Common Law-systemet.⁶² Det norske rettssystemet er derfor litt annerledes satt sammen enn det engelske, som i en langt større utstrekning vektlegger den domsstolsskapte retten. Det faller imidlertid utenfor avhandlingens rammer å redegjøre for forskjellene knyttet til rettssystemenes sammensetning.

4.2 Erstatning i og utenfor kontrakt

4.2.1 Utenfor kontrakt

Krav om erstatning kan i Norge fremsettes både i og utenfor kontraktsforhold. Skillet har tradisjonelt vært trukket opp slik at krav som knytter seg til en avtale er innenfor, mens krav som knytter seg til skade påført av tredjemenn er utenfor.⁶³ Det engelske systemet opererer med de samme utgangspunktene, med *tort* og *breach of contract*.⁶⁴

Det er imidlertid på det rene at skillet ikke alltid er helt klart, og at enkelte forhold glir over i hverandre. Disse tilfellene og unntakene vil ikke bli behandlet inngående her. Personskader skal imidlertid nevnes, med bakgrunn i at det er skader som fort kan oppstå i petroleumsvirksomheten. I Norge har tradisjonelt personskader vært behandlet i erstatningsretten, uavhengig av avtaletilknytning eller ikke. Det er nærliggende å konkludere med at det er slik på grunn av at det ved personskader er en rekke preseptoriske regler en uansett ikke kommer rundt ved avtale. Ut i fra definisjonen i Black's Law Dictionary ser skillet ut til å være skarpere i engelsk rett, da det legges avgjørende vekt på hvor vidt partene står i en relasjon til hverandre, fremfor å skille mellom skader på personell og materiell forøvrig.⁶⁵

---

⁶² Black's (2004) s.263

⁶³ Cordero-Moss (2002) s.1

⁶⁴ Black's (2004) s.1526

⁶⁵ Black's (2004) s.1526

Hovedformålene med norsk erstatningsrett er prevensjon, samt gjenoppretting av den voldte skade, i penger.⁶⁶ Dette medfører et fokus på det økonomiske tapet. I den engelske erstatningsretten er det motsetningsvis handlemåten som utgjør grunnvilkåret for erstatning, og ikke nødvendigvis resultatet av handlingen, eller interessene som skades.⁶⁷

I norsk erstatningsrett er krav om erstatning betinget av tre forhold. Det kreves et oppstått økonomisk tap,⁶⁸ adekvat årsakssammenheng mellom handling og skade,⁶⁹ samt ansvarsgrunnlag.⁷⁰ Dette fremstår som relativt likt som i den engelske retten, hvor oppstått tap alene ikke er nok.⁷¹ Det må foreligge *causation*⁷² og *negligence*.⁷³ Under uttrykket *negligence* ligger det tre elementer, som består av *duty of care*, som er en lovpålagt aktsomhetsnorm, *breach of duty*, eller brudd på den lovpålagte aktsomhetsnormen, og *damages*, eller skade, som følge av bruddet på aktsomheten.⁷⁴ I England vil det derfor, om det er oppstått skade og tap, kreves at den som har forårsaket skaden har gjort det ved å begå brudd på den andre personens rettigheter slik de fremgår av lovfestet og ulovfestet rett om det skal foreligge erstatningsplikt.⁷⁵ I det følgende vil de norske uttrykkene brukes ved beskrivelse av norsk rett, og engelske uttrykkene brukes ved beskrivelse av engelsk rett, så langt dette lar seg gjøre. Dette for å understreke hvilket lands erstatningsrett som omtales. Videre vil de engelske uttrykkene bli forklart nærmere ved behandlingen av dem.

---

⁶⁶ Lødrup (2008) s.28 flg

⁶⁷ Hodgson (2004) introduksjonens s.1, se også Askeland (2007) s.27

⁶⁸ Lødrup (2008) s.17, skl. §§ 3-1 og 4-1

⁶⁹ Lødrup (2008) s.90

⁷⁰ Lødrup (2008) s.18 flg

⁷¹ Keenan (1995) s.352

⁷² Bolitho v. City and Hackney Health Authority [1997] UKHL 46 s.5

⁷³ Blyth v. The Company of Proprietors of The Birmingham Waterworks [1856] Exch J65 s.3

⁷⁴ Hodgson (2004) s.63

⁷⁵ Keenan (1995) s.352

En stor del av erstatningsansvaret utenfor kontrakt omfatter personskader, og dette gjenspeiles i Høyesteretts praksis. Imidlertid er tingsskadene også en viktig del av erstatningsretten, og spesielt i næringsforhold vil dette ha betydning.⁷⁶ Erstatningsretten må ses i sammenheng med forsikrings- og trygderetten, både i forbindelse med personskader og tingsskader. Ofte vil tingsskader som oppstår ved noens handling dekkes av forsikringen. Personskadene som oppstår dekkes for det vesentligste av trygdekassen, uavhengig av bakgrunnen for skadene. Det faller utenfor avhandlingens rammer å gå gjennom denne ordningen i detalj.

Det ligger innenfor både den norske og den engelske erstatningsretten at selskaper kan både bli erstatningspliktige og ha krav på erstatning på lik linje med fysiske personer. I tilfeller hvor selskapets ansatte utsetter utenforstående for skade, oppstår det et ansvar for bedriften. Dette ansvaret begrenser seg til å gjelde for de tilfeller den ansatte har skadet noen mens han eller hun har handlet innenfor selskapets instruks.⁷⁷

4.2.1.1 Økonomisk tap

Hvor vidt det er oppstått et økonomisk tap eller ikke, er ofte uproblematisk å fastslå. Det kan imidlertid reises spørsmål om hvilke økonomiske tap som skal dekkes. Det faller utenfor avhandlingens rammer å behandle reglene for dette inngående. Imidlertid er det verdt å påpeke at det i begge rettssystemer eksisterer en hovedregel om full dekning av alle kostnader,⁷⁸ men det at det er inntatt enkelte sikkerhetsventiler som skal forhindre urimelige resultater.⁷⁹

4.2.1.2 Ansvar

Generelt kan det sies at vurderingskriteriet i Norge i forhold til ansvar er i hvilken grad skadevolder innfridde de krav og forventninger som samfunnet forøvrig stiller til forsiktighet og omtanke innenfor det livsområdet han eller hun befinner seg. Ansvar

---

⁷⁶ Lødrup (2008) s.12 flg

⁷⁷ Keenan (1995) s.357 flg. og Lødrup (2006) s.30 flg.

⁷⁸ skl. §§ 3-1 og 4-1, Bjerketveit (2010) s.21

⁷⁹ Lødrup (2008) s.116-117 og 126-127, skl. § 5-1, Bjerketveit (2010) s.21, kjl. §67 jfr § 27, Caparo Industries plc. v. Dickman & Ors [1990] UKL2 s. 4, 14, 18 flg, Whincup (2001) s.328

er betinget av at skadevolder kan bebreides for å ha handlet som han eller hun gjorde.⁸⁰ I norsk erstatningsrett omtales gjerne dette ansvaret, som oppstår ved at noen har handlet uaktsomt i forhold til forventet handlemåte, som culpa-ansvar.

Dette minner noe om den engelske måten å behandle ansvarsspørsmålet på. Inn under negligence, som delvis tilsvare det norske uaktsomhetsansvaret, foreligger som nevnt en duty of care.⁸¹ I en rettsavgjørelse fra 1990 samlet domstolen opp tre vilkår som måtte på plass for å dømme noen for ansvar etter prinsippet om duty of care.⁸² Det ble sagt at det for det første måtte være sannsynlig, eller forutsigbart, at det skulle oppstå skade. Videre måtte det foreligge en nærhet mellom skadelidte og skadevolder. Til sist måtte det fremstå som rimelig og rettferdig at skadevolder skulle rammes av lovens krav om erstatning til fordel for skadelidte.⁸³

Når det blir stadfestet en duty of care ovenfor andre, må det videre påvises brudd på denne plikten, såkalt *breach of duty*.⁸⁴ Brudd på duty of care anses som kjernen i vurderingen av negligence, og må foreligge for at det skal være grunnlag for erstatning.⁸⁵ For at det skal konstateres negligence, foreligger det flere momenter som skal vurderes. Slike momenter er for eksempel vanlig handelspraksis, hvor stor risiko som foreligger, hvilken situasjon skadevolder befinner seg i, skadevolders faglige kunnskap og hvor omfattende det er å iverksette forebyggende tiltak.⁸⁶ Listen er ikke uttømmende.

I norsk rett finnes det tre grader av skyld, fra simpel uaktsomhet, via grov uaktsomhet til forsett. De ulike gradene av skyld vil ha betydning både på skadevolders og

---

⁸⁰ Selmer og Nygaard i Knoph (2009) s. 426

⁸¹ Donoghue v Stevenson [1932] UKHL 100, Dorset Yacht Co. Ltd v. Home Office [1970] A.C 1004 s.1026-1027

⁸² Caparo Industries plc. v. Dickman & Ors [1990] UKL2

⁸³ Caparo Industries plc. v. Dickman & Ors [1990] UKL2 s. 4, 14, 18 flg,

⁸⁴ Blyth v. The Company of Proprietors of The Birmingham Waterworks [1856] Exch J65 s.3

⁸⁵ Blyth v. The Company of Proprietors of The Birmingham Waterworks [1856] Exch J65 s.3

⁸⁶ Hodgson (2004) s.89-92

skadelidtes side, i form av lemping eller skjerpning av ansvar.⁸⁷ Hvor skillet trekkes mellom de ulike gradene, vil variere med hensyn til situasjon, hvem som handlet og en rekke andre forhold.⁸⁸ Det eksisterer dermed ikke noe markert skille mellom simpel og grov uaktsomhet.⁸⁹ Høyesterett har uttalt følgende om grensen for grov uaktsomhet: *«For at en oppførsel skal kunne karakteriseres som grovt uaktsom, må den etter mitt syn representere et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte. Det må dreie seg om en opptreden som er sterkt klanderverdig, hvor vedkommende altså er vesentlig mer å klandre enn hvor det er tale om alminnelig uaktsomhet.»*⁹⁰ Saken, som handlet om en advokats ansvar for feil i et testamente, slår fast at også manglende kunnskap kan være grovt uaktsomt, så fremt det er innenfor et sentralt område innenfor yrkesutøverens profesjon hvor allmenheten har en forventning om at forholdene skal være ivarettatt. Også innen forsikringsretten, som er relevant grunnet det tunge forsikringselementet i knock for knock, støtter en seg på denne saken for å definere grov uaktsomhet.⁹¹ Om leverandøren ikke er oppdatert på regler og fremgangsmåte for å verne personell mot skader og dødsfall bør dette, i en bransje med så høy risiko som petroleumssektoren, derfor raskt lede til konstatering av grov uaktsomhet.

Forsett er et enda grovere avvik fra forsvarlig handlemåte, hvor skadevolderen har regnet med at skaden vil inntre som følge av sin handling.⁹² I norsk erstatningsrett er forsett gjerne omtalt slik: *«en skade er voldt forsettlig hvis skadevolderen har regnet med at skaden med sikkerhet ville inntre som følge av handlingen, eller det er sannsynlighetsovervekt for det.»*⁹³ Dette er ikke så langt unna verken forsikrings- eller strafferettens definisjon av forsettsbegrepet,⁹⁴ og kan videre finne støtte hos Kaasen.⁹⁵

---

⁸⁷ Løderup (2006) s.96

⁸⁸ Lødrup (2008) s.18

⁸⁹ Lødrup (2006) s.95

⁹⁰ Rt.1989 s.1318 på s.1322

⁹¹ Bull (2008) s.331

⁹² Løderup (2006) s.96

⁹³ Løderup (2006) s.96

⁹⁴ NOU 1987:24 s.100, Bull (2008) s.324 flg, Rt.1983 s.682

⁹⁵ Kaasen (2006) s.608

Overfor engelsk rett er det her et skille, da det i England opereres med to grader av skyld, nemlig negligence og *wilful misconduct*. Hvorvidt noe er ordinær negligence og *gross negligence*, eller grov uaktsomhet som brukes i Norge, er derfor irrelevant i forhold til ansvar. Skillet kan imidlertid få betydning ved vurderingen av om det er rimelig å pålegge skadevolder å betale.⁹⁶

Både i engelsk og norsk rett eksisterer det objektivt erstatningsansvar, hvor ansvar pålegges for eksempel bedrifter for skade påført av deres ansatte eller ved at den virksomhet de driver for eksempel utgjør en så stor risiko for omgivelsene at det er rimelig at de dekker skader som påføres andre, uavhengig av virksomhetens skyld.⁹⁷

4.2.1.3 Årsak

Spørsmålet om årsakssammenheng mellom handling og skade vil som regel være klart, men det må likevel foretas en vurdering. Reglene om adekvat årsakssammenheng er for det meste ulovfestet, som mye av erstatningsretten forøvrig.⁹⁸ Domstolene baserer seg gjerne på betingelseslæren,⁹⁹ som kan formuleres slik at «*enhver nødvendig betingelse for en begivenhet er årsak til den*».¹⁰⁰

Også i engelsk rett foreligger dette kravet til årsakssammenheng, eller causation, for at det skal være erstatningsplikt. Spørsmålet om bruddet på *duty of care* faktisk har ført til skaden er det viktigste spørsmålet i en engelsk erstatningssak.¹⁰¹ Skaden må ikke være for avledet, eller remote, i forhold til årsak.¹⁰² Det er to måter å teste «*remoteness*» på, som er det siste vilkåret for at erstatning skal kunne tilkjennes. Først og fremst testes det om det er en direkte sammenheng mellom hendelsen og skaden. Videre skal det testes om skaden som oppstod var rimelig å forvente ut i fra den handlingen som ble foretatt.

---

⁹⁶ Black's (2004) s.1061 flg

⁹⁷ Rt.1875 s.330, Rt.1939 s.766, Skl. §§ 2-1 flg., Hodgson (2004) s.3 flg, samt s.353 flg

⁹⁸ Lødrup (2006) s.251

⁹⁹ Rt.2001 s.337 på s.341

¹⁰⁰ Lødrup (2008) s.93, Rt.2001 s.337 på s.342

¹⁰¹ Bolitho v. City and Hackney Health Authority [1997] UKHL 46 s.5

¹⁰² Hughes v. Lord Advocate [1963] UKHL 1

Begge disse kriterier behøver imidlertid ikke være oppfylt samtidig.¹⁰³ Det kreves videre ikke at omfanget av skaden skal være forventet. Så lenge skadevolder har rimelig grunn til å forvente at skade kan forekomme, vil ansvar kunne pålegges selv om omfanget blir større enn antatt.¹⁰⁴ Videre er det slik at skadevolder ikke kan bli ansvarlig utover den skade han har påført den annen.¹⁰⁵

Det er ikke nok å vise til at bruddet på duty of care har økt risikoen for skade.¹⁰⁶ Det må stilles spørsmål om skaden ville inntruffet selv om saksøkte handling ikke forelå. Et positivt svar på dette spørsmålet vil medføre at den saksøkte frifinnes for plikt til å erstatte tapet.¹⁰⁷ Tilsvarende spørsmål må stilles i norsk rett.¹⁰⁸

4.2.1.4 Bevisbyrde

I erstatningsretten påligger det skadelidte å bevise at vilkårene for erstatning foreligger, uavhengig av om det er i norsk eller engelsk rett. Denne bevisbyrden omfatter både årsakssammenheng, eller causation, og ansvaret, eller breach of duty.¹⁰⁹ Videre må det være opp til saksøker å dokumentere oppstått tap.¹¹⁰

Unntak kan imidlertid tenkes. I saker hvor det er tilnærmet umulig å føre bevis for hvem som konkret har brutt plikten, slik det kunne være i tilknytning til Alexander L. Kielland-ulykken, kan en både i norsk og engelsk rett la situasjonen tale for seg selv, og pålegge ansvar.¹¹¹ Det er noen som positivt har brutt aktsomhetsplikten, og som dermed har påført konstruksjonen en feil, men det er umulig å peke på den ansvarlige personen

---

¹⁰³ Hodgson (2004) s. 107-108

¹⁰⁴ Hughes v. Lord Advocate [1963] UKHL 1 s.1

¹⁰⁵ South Australia Asset Management v. York Montague Ltd [1996] UKHL 10 avsnitt 23

¹⁰⁶ McGhee V. National Coal Board [1972] UKHL 7 s.3

¹⁰⁷ Hodgson (2004) s. 94

¹⁰⁸ Rt.1961 s.973

¹⁰⁹ Løderup (2006) s.36, Blyth v. The Company of Proprietors of The Birmingham Waterworks [1856] Exch J65 s.3 , Bolitho v. City and Hackney Health Authority [1997] UKHL 46 s.5

¹¹⁰ Løderup (2006) s.337, Hodgson (2004) s.85

¹¹¹ Løderup (2006) s.138, Hodgson (2004) s.83-84

av alle involverte sveiserne. Det er videre anledning til å pålegge ansvar selv om det foreligger samvirkende årsaker og flere skadevoldende handlinger.¹¹²

4.2.1.5 Sammenfatning

Til tross for at det opereres med ulike navn og definisjoner i norsk og engelsk rett er ikke forskjellene fundamentale. Hovedskillet ser ut til å knytte seg til at det i Norge tas utgangspunkt i den skaddes tap, samt de interesser som skal vernes, mens det i det engelske systemet legges avgjørende vekt på skadevolders opptreden. Slik jeg vurderer dette vil ikke skillet ha store konsekvenser, da det må foreligge både et økonomisk tap, en årsakssammenheng og ansvarsgrunnlag i begge rettssystemer. Den økonomiske belastning skadevolder ender opp med ser videre ut til å kunne bli omtrent tilsvarende i de to rettssystemene, etter at sikkerhetsventiler og rimelighetsbetraktninger har satt tak på erstatningssummen.

4.2.2 Innenfor kontrakt

Som allerede påpekt er ikke det norske og engelske systemet for erstatning kvalitativt så forskjellig. Dette gjelder også innenfor kontrakt.

Utgangspunktet i norsk rett er avtalefrihet, en rettighet som har vært sikret ved lov siden NL.5-1-2. Dette innebærer at det både er frihet til selv å avgjøre om en vil inngå en avtale i det hele tatt, hvem avtalen skal inngås med, samt hva avtalen skal gå ut på.¹¹³ Denne avtalefriheten står sterkt i norsk rett.¹¹⁴ I Rt.2000 s.806, som omhandlet pris for konsesjonskraft, gjennomgikk førstvoterende både lovtekst, forarbeider, juridisk teori og reelle hensyn, og fant støtte for at avtalefriheten ikke skulle begrenses særskilt, selv om avtalen var inngått mellom en kommune og et privat selskap, og plikten til å levere var offentligrettslig.¹¹⁵ Tilsvarende avtalefrihet, om enn mer liberal, eksisterer også i det engelske rettssystemet, og er selve kjernen i den engelske kontraktsretten.¹¹⁶

---

¹¹² Løderup (2008) s.97, Hodgson (2004) s.100 flg.

¹¹³ Woxholth (2006) s.27

¹¹⁴ Se blant annet Rt.1955 s.536, Rt.1989 s.1082 og Rt.2004 s.181

¹¹⁵ Rt.2000 s.806, på s.813-814

¹¹⁶ Peel i Boilerplate Clauses (2011) s.129

Innenfor kontraktsforhold vil det være kontrakten som først og fremst bestemmer rammene for hva det kan kreves erstatning for, hva som må ligge til grunn for at slik erstatning kan kreves, samt eventuelt hvilke beløp som skal kunne erstattes.¹¹⁷ For det tilfelle kontrakten ikke regulerer krav om erstatning i detalj, vil en måtte falle tilbake på erstatningsrettens, for det meste, ulovfestede prinsipper slik de er trukket opp av rettspraksis.¹¹⁸ Ergo er det for norsk obligasjonsrett i utgangspunktet krav om ansvarsgrunnlag, årsakssammenheng og økonomisk tap.¹¹⁹

For den engelske obligasjonsretten gjelder tilsvarende, med et strengt krav om causation, med test for remoteness, og oppstått tap.¹²⁰ Det kontraktsrettslige ansvaret er imidlertid objektivt i engelsk rett,¹²¹ og hvorvidt det foreligger skyld eller annen grunn til bebreidelse, er for det meste irrelevant. Domstolens oppgave blir å fastlegge hvorvidt det foreligger et tap, og hvor stort, fremfor å dvele ved skyldspørsmålet.¹²²

Det er i engelsk rett fullt mulig, og helt vanlig,¹²³ å innta klausuler i en avtale som begrenser eller ekskluderer ansvar oppstått skade.¹²⁴ En type slik klausul er indemnity- og hold harmless-klausuler, som er en stadig mer inntatt klausul i engelsk kontraktsrett.¹²⁵ I tradisjonell form er klausulen inntatt som en måte å holde medkontrahenten skadesløs for skade påført av tredjemenn, men det er mer og mer vanlig i engelsk rett å bruke denne form for klausul til å hindre krav som følge av skade skjedd ved brudd på kontrakt. En annen av de andre mer vanlige klausulene i kommersielle kontrakter er såkalte *exclusion*-klausuler, som utelukker ansvar for kontraktsbrudd eller uaktsomhet.¹²⁶ Disse klausulene benyttes gjerne i sammenheng

---

¹¹⁷ Selmer og Nygaard i Knoph (2009) s.424

¹¹⁸ Selmer og Nygaard i Knoph (2009) s.426

¹¹⁹ Hagstrøm (2004) s.450

¹²⁰ Hodgson (2004) s. 93, Whincup (2001) s.320, se også Bjerketveit (2010) s.21 flg

¹²¹ Marsh (1994) s.19

¹²² Whincup (2001) s.320

¹²³ Peel i Boilerplate Clauses (2011) s.166 flg

¹²⁴ Keenan (1995) s.267

¹²⁵ Bjerketveit (2010) s. 1 flg

¹²⁶ Whincup (2001) s.119

med såkalte *boilerplates*, avtalevilkår som i utgangspunktet er satt på forhånd, uten å ha vært gjenstand for forhandling. Det er imidlertid vanlig i kommersielle kontrakter at slike standardvilkår kan være gjenstand for forhandling mellom partene, og at det ved bruken av betegnelsen boilerplate først og fremst siktes til typen vilkår, som for eksempel indemnity, fremfor tilblivelsen.¹²⁷

Misligholdsvirkninger i kontrakt kan, på samme måte som avtaler forøvrig, for det meste fastsettes fritt av partene også i Norge, ettersom de fleste av disse reglene er deklarasjonelle.¹²⁸ I standardkontrakter, som NF, er det ikke uvanlig å avtale slike mekanismer som går mot ordlyden i den deklarasjonelle lovgivningen, da dette ofte er bedre tilpasset deres bransje, enn det de lovbestemte hovedreglene er. En av disse bestemmelsene som kan forekomme i slike standardkontrakter, og som kjent benyttes i NF, er common law-inspirert skadesløsholdelse og ansvarsfraskrivelse. En høyesterettsdom fra 1948 anses å ha lagt deler av grunnlaget for bruken av slike klausuler i nyere tid,¹²⁹ og det ser ut til å være bred oppslutning om slik bruk, om enn av ulikt omfang, i juridisk teori.¹³⁰ Avtalen kan på denne måten bedre avspeile både partenes hovedinteresser og være med på å skape bedre forutberegnelighet for partene.¹³¹

Et hovedformål med kommersielle kontrakter er å fordele risiko.¹³² Bakgrunnsretten fanger i stor grad opp uregulerte tilfeller, samt enkelte tilfeller hvor det er avtalt omfattende forpliktelser eller mangelfulle rettigheter. Imidlertid gir den kun et vern av et visst obligatorisk minimum av rettigheter,¹³³ og det er ikke gitt at retten setter stopper for selv omfattende ansvarsfraskrivelser. Et særtrekk ved engelsk rett er nettopp at det verken finnes noen generell regel som forbyr misbruk av styrkeforskjeller innen kontrakten eller at det finnes noe generelt påbud om lojalitet i kontraktsforhold, til tross

---

¹²⁷ Peel i *Boilerplate Clauses* (2011) s.131

¹²⁸ Hagstrøm (2004) s.623

¹²⁹ Rt.1948 s.370 på s.372

¹³⁰ Hagstrøm (1996) s. 424 flg

¹³¹ Hagstrøm (2004) s.622

¹³² Whincup (2001) s.119, Hagstrøm (2004) s.622 flg

¹³³ Whincup (2001) s.126, avtl.§ 36, samt kjl.§ 3

for at sistnevnte får stadig større plass og aksept.¹³⁴ Norsk bakgrunnsrett setter i langt større grad opp skranker for hvor langt slike styrkeforskjeller kan utnyttes.¹³⁵

4.3 Bakgrunnsrett vs. avtalefrihet

Likhetene ser ut til å være langt større enn ulikhetene mellom de to rettssystemene. Av det som allerede er gjennomgått vises det at avtalefriheten tillater klausuler med engelskinspirert utforming i norsk rett. Det er videre naturlig å stille spørsmål ved om det er problematisk å håndheve en klausul som er inspirert av en engelsk kontraktsmodell i norsk rett. For å finne svar på det, må forholdet til tolkning og revisjon av kontraktsvilkår drøftes nærmere. Grensen mellom tolkning og revisjon av en avtale ikke alltid er klar, og flyter noen ganger over i hverandre. Det vil likevel i det følgende bli behandlet separat.

4.3.1 Tolkning

Utgangspunktet er at avtaler skal håndheves etter sin ordlyd for å være i samsvar med partenes intensjoner. For å kartlegge hva partene har ment å legge i avtalen, og hvor langt ansvarsbegrensningene er ment å strekke seg, er det på det rene at domstolene ofte må tolke avtalens innhold. Det er videre slik at domstolen kan ende med å måtte fylle ut avtalens for å nå et balansert, rimelig og riktig resultat, som ikke er i strid med bakgrunnsretten.¹³⁶ Det er i Norge blant annet anledning til å legge vekt på forutgående forhandlinger, partenes forutsetninger, reelle hensyn og etterfølgende forhold når tolkning og utfylling gjøres.¹³⁷ Det opereres med et skille mellom tolkning og utfylling av avtalen, hvor en gjennom tolkning forsøker å fastlegge avtalens rettsvirkninger på grunnlag av avtalens innhold i seg selv, og en gjennom utfylling forsøker å fastlegge avtalens rettsvirkninger på bakgrunn av blant annet generelle regler og prinsipper. Utfylling av en avtale kan skje ved å supplere med reelle hensyn der ordlyden er mangelfull, slik at rimelighet oppnås. Det kan også skje ved at bakgrunnsretten, i form

---

¹³⁴ Whincup (2001) s.130

¹³⁵ Forbrukerkjøpsloven § 27, avtl. §36

¹³⁶ Woxholth (2006) s.427 flg

¹³⁷ Woxholth (2006) s.408 flg, LG-2004-15517

av for eksempel deklarasjon eller kontraktspraksis, benyttes supplerende.¹³⁸

Et av målene med måten å utforme kontraktsvilkår i common law på, er å gjøre dem uavhengige av ekstern påvirkning, inkludert regulering innen gjeldende rett.¹³⁹ Rettssystemet er ment å gi partene verktøy til å få håndhevet de disposisjoner som er avtalt, ikke som et sikkerhetsnett i forhold til urimelige vilkår. Dommerens hovedoppgave ved tvister knyttet til kontrakter er å håndheve det som partene opprinnelig har avtalt, og dommeren vil være reservert i forhold til å gripe inn i kontrakten og tolke den, eller håndheve den, i den ene eller andre retningen på tvers av ordlyden.¹⁴⁰

Utgangspunktet i engelsk rett er derfor at det ved konflikt i avtaleforhold ikke skal foretas noen endring i kontraktens ordlyd, og at partene er bundet av det som står i kontrakten. Dommeren tolker kontrakten bokstavelig, og har som hovedregel ikke anledning til å ta hensyn til utenforliggende omstendigheter ved sin tolkning. Dette følger blant annet av Lord Clarkes uttalelse: *"Ultimately all depends upon the true construction of the language of the particular clause in its contexts."*¹⁴¹ Han uttalte videre: *"It follows therefore that, in my opinion, the outcome of this appeal depends upon the true construction of the charterparty."*¹⁴²

Hva som er utenforliggende omstendigheter i engelsk kontraktstolkning strekker seg lenger enn hva som anses for utenforliggende i norsk kontraktstolkning. En engelsk dommer kan ikke ta hensyn til hva som er skjedd eller uttalt under forhandlinger, eller partenes etterfølgende opptreden.¹⁴³ Mer om dette i forbindelse med rimelighetssensur under punkt 4.3.2. Det skal videre ikke tas hensyn til bevis som er ment å gå mot kontraktens ordlyd, bevis som er ment til å utfylle eller endre kontraktens innhold.

---

¹³⁸ Woxholth (2006) s.398 flg.

¹³⁹ Cordero-Moss i Boilerplate Clauses (2011) s.1

¹⁴⁰ Cordero-Moss (2004) s.44 flg.

¹⁴¹ Farstad Supply AS v Enviroco Limited and another, avsnitt 21

¹⁴² Farstad Supply AS v Enviroco Limited and another, avsnitt 15

¹⁴³ Cordero-Moss (2004) s.97

Denne måten å tolke en kontrakt på kalles *the parol evidence rule*. Regelen innebærer blant annet at temaer som ikke er regulert i skriftlige kontrakter blir stående åpne. Hensikten er å sørge for at partene kan stole på kontraktens ordlyd.¹⁴⁴ Domstolen kan imidlertid fylle inn hull i kontrakten i den grad det er nødvendig for å få en sammenheng i bestemmelsene fordi det er åpenbare mangler, eller for å gjennomføre kontrakten effektivt forretningsmessig.¹⁴⁵ Dette støttes blant annet i uttalelser gjort i engelsk rettspraksis.¹⁴⁶

Engelske dommere kan videre tolke ordlyden i kontrakten på bakgrunn av blant annet prinsippet om *contra proferentem*.¹⁴⁷ Det innebærer at en utydelig avtale tolkes mot den part som har skrevet den. Prinsippet innebærer videre at avtalens ordlyd tolkes mot den som har insistert på å innta det i kontrakten, samt mot den som påberoper seg ordlyden for å unnsnippe kontraktsforpliktelser. Regelen *contra proferentem* kommer først og fremst til anvendelse ved avtalevilkår som ikke er gjenstand for forutgående forhandling, men som kun er inntatt i kontakt som en ren boilerplate. Dette vilkåret tolkes strengt, og Deputy Judge Prescott uttalte i en sak mellom Oxonica Energy Ltd og Neuftec Ltd at den parten som mottok vilkår fra den andre, stort sett ikke er nødt til å akseptere det uten videre.¹⁴⁸ Under punkt 4.3.2 står det mer om bruk av *contra proferentem* til revisjon av avtaler.

Overnevnte tolkningsprinsipper i engelsk rett har nok vært med på å føre til en omfattende og ordrik regulering av forpliktelsene mellom partene, ikke ulik den som brukes i NF. Om ordlyden skal kunne gi uttrykk for alle forhold partene har ment å skulle være omfattet av avtaleforpliktelsene på en forutsigbar måte, stiller det store krav til innholdet. Utgangspunktet i det norske rettssystemet er, som nevnt over, at det er anledning til å legge vekt på en rekke andre faktorer enn ordlyden ved tolkning. Engelsk og norsk rett har derfor ikke det samme grunnlaget for ønske om bruk av en klausul

---

¹⁴⁴ Peel i *Boilerplate Clauses* (2011) s.137

¹⁴⁵ Cordero-Moss (2004) s.98

¹⁴⁶ *Liverpool City Council v. Irwin* [1976] UKHL 1 s.2, med henvisning til en sak fra 1889

¹⁴⁷ Peel i *Boilerplate Clauses* (2011) s.167 flg

¹⁴⁸ *Oxonica Energy Ltd v. Neuftec Ltd* [2008] EWHC 2127 (Pat) avsnitt 89 flg, med henvisning til *Tam Wing Chuen v. Bank of Credit and Commerce Hong Kong Ltd* [1996] 2 BCLC 69, 77 PC

som art.30. Det er imidlertid på det rene at tolkning gjøres for å finne frem til partenes mening med kontrakten, akkurat som i engelsk rett.

4.3.2 Revisjon ved urimelighet?

Med bakgrunn i den norske avtalefriheten er det grunnleggende prinsippet om at avtaler skal holdes med på å skape tillitt til at avtaler oppfylles. Det er imidlertid unntak fra avtalefriheten, samt unntak fra prinsippet om at avtaler skal holdes. Inngåtte avtaler kan, i tillegg til å bli fortolket med rimelighet for øyet, revideres og settes til side ved ugyldighet og ved urimelighet.¹⁴⁹ Ugyldighet er ikke tema for denne avhandlingen, og vil derfor ikke bli behandlet nærmere.

Urimelighet vil først og fremst være et tema ved revisjon og tilsidesetting av avtaler inngått mellom forbruker og næringsdrivende i Norge, men også engelske dommere har vært tilbakeholdende med å akseptere klausuler som utelukker ansvar ovenfor svakere parter.¹⁵⁰ På den annen side forutsettes det at næringsdrivende skal være i stand til å ivareta egne interesser. Det skal derfor betraktelig mer til å få revidert eller satt til side en avtale mellom to profesjonelle parter.¹⁵¹ Håndhevelse av avtaler mellom næringsdrivende i Norge ligner derfor mer på den engelske fremgangsmåten enn hva som er tilfellet i forbrukerforhold, selv om det engelske systemet fortsatt er mer rigid hva revisjon mellom næringsdrivende gjelder enn hva som er praksis i Norge. Dette fremkommer blant annet under avsnitt 4.3.1, som behandler engelske dommers manglende anledning til å tolke avtalen på tvers av ordlyden.

I Norge vil det være nærliggende å tolke avtaler og lovbestemmelser på en slik måte at et rimelig resultat oppnås, for eksempel ved å tolke inngripende avtalevilkår innskrenkende. Woxholth omtaler dette som *skjult avtalesensur*, da domstolen kan oppnå rimelige resultater uten å tilsidesette vilkår direkte.¹⁵² Noe av denne tolkningen vil skje i samsvar med det ulovfestede prinsipp om lojalitet i kontraktsforhold, mens

---

¹⁴⁹ Woxholth (2006) s.24

¹⁵⁰ Keenan (1995) s.267

¹⁵¹ Rt.1999 s.922, på s.932

¹⁵² Woxholth (2006) s.397

igjen de lovfestede prinsippene i avtl. §§ 33 og 36 om bristende forutsetninger og rimelighet vil komme inn i bildet andre steder.

Det engelske rettssystemet er bygget opp rundt anvendelse, konstruksjon og tolkning av bestemte klausuler, og det er få forbud mot den enkelte klausul med bakgrunn i sitt innhold. Videre plikter ikke domstolen å lese klausulene med rimelighetssensur, slik som i Norge. Revisjon og utfylling av avtale er ikke et alternativ ved urimelighet, med mindre loven stadfester at medkontrahtenten ikke er gjort tilstrekkelig oppmerksom på, og godkjent, vilkårene. Lord Wilberforce i the House of Lords hevdet i Liverpool City Counsel-saken at det er et strengt vurderingstema om en revisjon er nødvendig.¹⁵³ Da saken ble behandlet av the Court of Appeal i 1977 avviste Lord Denning the Court of Appeal at det var rom for revisjon basert på rimelighetsbetraktninger.¹⁵⁴ Dette ble gjentatt og bekreftet av domstolen i Clarion v. National Provident Institution fra 2000.¹⁵⁵

Utgangspunktet er i alle tilfeller at det ikke er rom for å sette avtalebestemmelser til side om det skulle oppstå urimelighet, samt at utfylling ved manglende regulering av et tilfelle ikke skal skje på bakgrunn av ubalanse. Sagt på en annen måte handler det for retten om å finne ut hva partene har avtalt, og ikke hvorvidt partene skal være bundet av det de har avtalt.¹⁵⁶ Det kan derfor hevdes at det engelske rettssystemet ikke har fulgt opp risikoen for misbruk av styrkeforskjeller og misbruk innenfor kontraktsforhold.¹⁵⁷

Unntak kan imidlertid tenkes knyttet til prinsippet om contra proferentem. Dette er imidlertid snakk om ren tolkning, ikke tilsidesetting av vilkår, og en form for skjult avtalesensur, som Woxholth kaller det. Jo mer urimelig ordlyden fremstår, desto mer usannsynlig er det at partene faktisk har ment å inngå en slik avtale. Vilrårene kan dermed tolkes til et rimeligere resultat enn det ordlyden først ser ut til å gi. Om det virkelig har vært ønske om å avtale et slikt vilkår, bør ordlyden være krystallklar,

---

¹⁵³ Liverpool City Counsel v. Irwin [1976] UKHL 1 s.2

¹⁵⁴ Whincup (2001) s.128, med henvisning til Liverpool City Counsel v. Irwin

¹⁵⁵ Whincup (2001) s.129

¹⁵⁶ Peel i Boilerplate Clauses (2011) s.132

¹⁵⁷ Whincup (2001) s.192

hvilket igjen medfører at det ikke er rom for noen type indirekte kontroll gjennom tolkning.¹⁵⁸ Dette har vært uttrykt klart i en engelsk rettsavgjørelse: «*If a person is under a legal liability and wishes to get rid of it, he can only do so by using clear words*».¹⁵⁹ Contra proferentem ble opprinnelig innført i engelsk rett for å kontrollere exclusion-klausulene. Dette som en tidlig form for forbrukervern, forutfor lovgivningen som er kommet til i senere tid.¹⁶⁰ Både exclusion- og indemnityklausuler er gjenstand for en viss kontroll gjennom prinsippet om contra proferentem.¹⁶¹

I Norge vil det kunne ha betydning om de to profesjonelle partene er like sterke, mens det i England hersker et prinsipp om *caveat emptor*, eller «buyer beware», som pålegger partene å ivareta egne interesser fullt ut selv.¹⁶² Unntak finnes ovenfor forbrukere, og i kontrakter med store styrkeforskjeller mellom partene generelt, hvor det blant annet finnes lovbestemte begrensninger i hvilke ansvarsbegrensninger og risikofraskrivelser som kan inntas i kontrakten. Det ble lovfestet i The Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations Act 1999 og i The Unfair Contract Terms Act 1977. For denne avhandlingen er det spesielt loven fra 1977 som er relevant, da denne behandler styrkeforskjeller generelt, både i og utenfor forbrugerforhold.

Det sies flere steder i loven, deriblant art. 2 section 2, 4 section 4 og 7 section 3, at det er anledning til også å avtale seg bort fra ansvar knyttet til uaktsomhet, såfremt klausulen tilfredsstillende kravet til rimelighet. Denne rimelighetskontrollen skal foretas etter art.11, hvor det skal tas hensyn til partenes overveielse i forbindelse med kontraktsinngåelsen,¹⁶³ omstendighetene rundt når ansvaret oppstod eller ville oppstått,¹⁶⁴ partenes ressurser og mulighet til forsikring.¹⁶⁵ Det er også av stor betydning for vurderingen at partene skal ha hatt et bevisst forhold til den risikoen de har påtatt seg,

---

¹⁵⁸ Peel i Boilerplate Clauses (2011) s.133

¹⁵⁹ Alison & Co. Lth v. Wallsend Slipway & Engineering Ltd. [1927] 27 LIL Rep 287

¹⁶⁰ Oxonica Energy Ltd v. Neuftec Ltd [2008] EWHC 2127 (Pat) avsnitt 90

¹⁶¹ Peel i Boilerplate Clauses (2011) s.167 flg

¹⁶² Cordero-Moss (2004) s.129 flg

¹⁶³ Unfair Contract Terms art. 11 section 1

¹⁶⁴ Unfair Contract Terms art. 11 section 3

¹⁶⁵ Unfair Contract Terms art. 11 section 4

og en signatur er ikke tilstrekkelig til å vedkjenne seg ansvar.¹⁶⁶ I tillegg kan en ikke fraskrive seg ansvar for dødsfall og personskader knyttet til negligence.¹⁶⁷ The House of Lords har pekt på at denne lovgivningen ikke får anvendelse i kontraktsforhold mellom parter av lik styrke, og at de fritt skal kunne avtale de begrensningene de ønsker.¹⁶⁸

Det engelske rettssystemet blir, gjennom reservasjonene for revisjon av avtalene, forutsigbart i den forstand at partene vet at avtalene håndheves etter sin ordlyd. Dette er foretrukket, blant annet ved finansielle og maritime transaksjoner på tvers av landegrensar, fordi dette er forbundet med store pengesummer og relativt stort skade- og risikopotensial.¹⁶⁹ Det engelske systemet betraktes ofte som mer rettferdig mellom næringsdrivende, da de ikke risikerer å få forhåndsavtalte risikoer omgjort med bakgrunn i reelle hensyn som lojalitet og rimelighet.¹⁷⁰ Likevel er det pekt på at terskelen for direkte revisjon mellom næringsdrivende også i Norge er høy.

4.3.3 Sammenfatning

Etter en gjennomgang av bakgrunnsretten er jeg av den oppfatning at engelsk inspirasjon eller import ikke er direkte problematisk, eller til hinder for at domstolen kan håndheve en klausul som inneholder ansvarsfraskrivelse og skadesløsholdelse. Norsk rett ser ut til å ha omtrent tilsvarende avtalemekanismer som engelsk rett, om enn med noe mer fokus på rimelighet. Jeg er derfor av den oppfatning at håndhevingen av knock for knock kan gjøres av en norsk domstol, uten at det i utgangspunktet er nødvendig å legge fokus på at det er en importert klausul. Håndhevelsen må skje i samsvar med rimelighet og lojalitet, hvilket bli behandlet videre under punkt 5.

---

¹⁶⁶ Unfair Contract Terms art. 2 section 3

¹⁶⁷ Unfair Contract Terms art. 2 section 1

¹⁶⁸ Photo Production Ltd. v. Securicor Transport Ltd. [1980] 2 W.L.R. 283

¹⁶⁹ Cordero-Moss (2004) s.123

¹⁷⁰ Peel i Boleplate Clauses (2011) s.137

5 Norsk rett i møte med NF art.30

Punkt 5, med underpunkter, vil ta for seg selve kjernen i denne avhandlingen, ved å se på både gyldigheten og formålstjenligheten av art.30.

Slik art. 30 er formulert, at det skal gjelde «ethvert» krav, kan det se ut til at det har vært meningen å gjøre reguleringen helt selvstendig, som i engelsk rett, slik at ordlyden ikke skal åpne for revisjon eller tilsidesettelse. Knyttet sammen med det faktum at det er full anledning til å avtale seg bort fra deklarasjonsrett allerede før mislighold eller skader oppstår,¹⁷¹ vil det kunne fremsettes sterke argumenter for at norske domstoler ikke skal kunne gripe inn i håndhevelsen av art.30, og at art.30 i alle tilfeller er helt i tråd med norsk kontraktsrett forøvrig.

Det er imidlertid ikke slik at kontrakten kan stå urørt av den norske domstol, ettersom det i kontrakten er tatt et valg i forhold til at norsk rett skal anvendes ved tvister. Det å velge en engelsk kontraktsstil gjør ikke norsk rett uvirksom.¹⁷² Derfor må det drøftes hvorvidt art. 30 er i strid med preseptoriske norske regler.

5.1 Om gyldigheten av art. 30

5.1.1 Revisjon ved urimelighet

Utgangspunktet er at prinsippet om avtalefrihet gjelder, at avtalens ordlyd og partenes intensjoner må tillegges vesentlig vekt ved tolkning. Partenes intensjoner vil derfor også være et moment som vil kunne tas i betraktning ved kartleggingen av muligheter for kontraktsrevisjon.

Det er akseptert i både rettspraksis og teori at det er anledning til å sette avtaler til side, også mellom profesjonelle parter, selv om det skal langt mer til.¹⁷³ I den videre fremstillingen skal et slik mulig unntak behandles, nemlig om det er rom for å sette ordlyden til side ved sterk urimelighet eller ved strid med god forretningsskikk, da dette vil være i strid med preseptorisk bakgrunnsrett.

---

¹⁷¹ Hagstrøm (2004) s.623

¹⁷² Cordero-Moss i Boilerplate Clauses (2011) s.3

¹⁷³ Se blant annet Rt.1999 s.922

5.1.1.1 Partenes intensjoner

Manglende engelsk rimelighetssensur kan være et argument for at de som opprinnelig laget NF kan ha hatt som utgangspunkt at dette skal gjelde også for tolkningen og håndhevelsen av artikkelene i fabrikkasjonskontrakten, ettersom formuleringen fremstår som direkteimportert. Noe godt argument er dette likevel ikke. Det er rimelig å anta at mennesker som låner klausuler fra andre rettssystemer ikke alltid har inngående kjennskap til hvordan den håndheves i det rettssystemet den kommer fra, da fokus først og fremst er ordlyden og hvordan den vil fungere i nasjonal rett. Videre er det ikke alltid at de som forfatter kontraktene har fokus på at klausulene kan slå forskjellig ut i nasjonal og internasjonal rett, i dette tilfelle engelsk rett, med tanke på den bakgrunnsrett som gjelder.¹⁷⁴ Det er også rimelig å legge vesentlig vekt på at det faktisk er tatt et lovvalg i kontrakten. Det at partene har valgt norsk rett i henhold til NF art. 37 kan være et sterkt argument for at partene mer eller mindre bevisst har inntatt den holdningen at bakgrunnsretten vil regulere eventuelle tomrom, samt regulere urimelighet i avtalen.

5.1.1.2 Urimelighet i profesjonelle forhold

Utgangspunktet for en urimelighetsvurdering lå tidligere i NL 5-2-1, og det var spørsmål om kontraktsvilkåret stred mot ærbødighet.¹⁷⁵ Det har imidlertid skjedd en rettslig utvikling på dette området, og en generell adgang til revisjon og tilsidesettelse av urimelige avtaler finnes nå i avtl.§ 36. Dette innebærer imidlertid ikke at NL 5-2-1 nå står helt uten betydning. Dette blir behandlet ytterligere lenger ned. Avtl.§ 36 fungerer som en sikkerhetsventil som tillater revisjon ved sterk ubalanse eller urimelighet. Spørsmålet er om det vil *”virke urimelig eller være i strid med god forretningskikk å gjøre [avtalen] gjeldende”*, jfr. § 36, for *«ethvert krav»*, jfr. art. 30. Som et utgangspunkt er bestemmelsen gitt for å beskytte en svakere medkontrahent, og selv om ordlyden peker i retning av at alle avtaler er omfattet, er det som nevnt allment akseptert at det skal mye til for å revidere avtaler mellom profesjonelle parter generelt. Dette gjelder også ved bruk av avtl.§36. Dette kan finne støtte i blant annet Høyesteretts

---

¹⁷⁴ Echenberg i Boilerplate Clauses (2011) s.15

¹⁷⁵ Kaasen (2006) s.597

praksis. I Rt.1999 s.922, som gjaldt krav om tilleggsbetaling innen entrepriserforhold, uttalte førstvoterende at ” *Jeg ser det slik at en avtalerevisjon etter § 36 ofte vil være båret av mer generelle rimelighetsbetraktninger, som det er liten plass til i et kontraktsforhold som det vi står ovenfor her* ”.¹⁷⁶

I Høyesteretts praksis kan det finnes flere eksempler på at revisjon eller tilsidesetting av kontraktvilkår kan bli vanskelig. Det kreves generelt sterke grunner til å sette ordlyden til side der den er klar, såfremt det er inngått mellom profesjonelle parter. I Rt.2000 s.806, som omhandlet tvist om pris på kraftleveranser, uttalte førstvoterende at ” *Det er naturlig å se avtalen som et kompromiss, der begge parter fikk og ga noe i forhold til sine utgangsposisjoner når det gjaldt pris og varighet* ”.¹⁷⁷ Høyesterett kunne verken sette avtalen til side grunnet urimelighet eller bristende forutsetninger, da selskapet hadde tatt en bevisst risiko. Ved avveiningen mellom risikofordeling og rimelighet, tilla Høyesterett avgjørende vekt på de forutgående forhandlinger, samt hvem som var nærmest til å bære risikoen for kostnadsutviklingen.

Selv om dette gjaldt forhold som påvirker sluttoppgjør, og ikke skade som må erstattes, som er tema for denne oppgave, må dette likevel ha overføringsverdi til NF 07.

Utbyggingen av konstruksjoner i petroleumsvirksomheten vil være preget av profesjonelle aktører, om enn av ulik størrelse. Under slike forutsetninger vil blant annet partene ha hatt stor anledning til å påvirke innholdet, samt vurdere risiko de påtar seg gjennom kontrakten på forhånd.

5.1.1.3 Fremforhandlet resultat

Forutgående forhandlinger har betydning ikke bare i konkrete avtaler mellom to parter, som i Rt.2000 s.806, men også ved *fremforhandlede standarder*, som NF 07, som benyttes av en større krets av parter. NF 07 er et resultat av langvarige forhandlinger med profesjonelle og relativt likeverdige representanter på begge sider av bordet. Det er vel gjennomtenkte løsninger, en klar risikofordeling og kompromisser, som har medført at en bestemmelse i kontrakten vanskelig kan være gjenstand for noen form for sensur

---

¹⁷⁶ Rt.1999 s.922, på s.932

¹⁷⁷ Rt.2000 s.806, på s.815

uten at dette er med på å påvirke det totale balanseforholdet i kontrakten. Dette taler sterkt for at klausulene som utgangspunkt er gyldige.¹⁷⁸

Dette ble blant annet vektlagt i Rt.1994 s.626. Det at det var foretatt forhandlinger om ansvarsbegrensningene mellom partenes interesseorganisasjoner, med en avveining av motstridende interesser mellom partene, styrket Høyesteretts syn på at det var uheldig om retten foretok endringer i reguleringen. Høyesterett pekte på de bakenforliggende hensyn for å inngå en slik ansvarsbegrensning, som omfattet både rasjonelle forsikringsordninger, forutberegnelighet og ikke minst «klare og enkle løsninger».¹⁷⁹ Den tvisten dreide seg om ansvarsfraskrivelse i NSAB, eller Nordisk Speditørforbunds Alminnelige Bestemmelser, fra 1975.

At Høyesterett i så stor grad vektla partenes intensjoner med NSAB, er et sterkt argument for at ansvarsfraskrivelsene i art.30 også må opprettholdes. Begge standardene er fremforhandlet av partenes organisasjoner, og begge har vært revidert en rekke ganger, samt benyttet over lengre tid.¹⁸⁰ Begge standarder benyttes også av parter utenfor Norges grenser. NSAB oppgir at standarden er blitt til gjennom forhandlinger med interesseorganisasjoner i Norge, Sverige, Danmark og Finland.

Klausulene i NF 07 har blitt revidert flere ganger fra 1985 og fremover, og den har båret navnene NF 87, NF 92 og NF 05.¹⁸¹ Kjernen i art. 30 har ligget uendret hele tiden. Dette kan bety flere ting. Blant annet kan det innebære at det ikke har vært mange tvister knyttet til «knock for knock»-reguleringen, og at det derfor ikke har vært behov for, eller foreligget noe insentiv til, å se nærmere på klausulen. Videre kan det innebære at avtalens parter har funnet reguleringen hensiktsmessig. Det er også rom for å hevde at en klausul som har fulgt kontrakten i så mange år, gjennom flere revisjoner, har stor støtte blant de forhandlende parter. Dette er da ytterligere et moment som trekker i retning av at klausulen må stå seg mot forsøk på revisjon etter avtl. §36.

---

¹⁷⁸ Kaasen (2006) s.778

¹⁷⁹ Rt.1994 s.626 på s.630

¹⁸⁰ NFs forhistorie er omtalt i tidligere avsnitt. Om NSAB skal det kun kort kommenteres at avgjørelsen til Høyesterett omhandlet en standard fra 1975, mens det i dag benyttes en standard som er datert i 1998.

¹⁸¹ Kaasen (2006) s.23 flg

Så lenge partene er involvert i petroleumssektoren, bør det være klart for dem at det er snakk om store operasjoner med stor risiko for både liv, helse og materielle skader. Opp gjennom tiden har det vært flere ulykker på både norsk og internasjonal sokkel, knyttet til både bygging, drift og vedlikehold av oljekonstruksjoner. Mest kjent på norsk sokkel er Alexander L. Kielland-ulykken fra 1980, som kostet 123 menneskeliv.¹⁸² Piper Alpha-ulykken, som skjedde i Nordsjøen, på britisk sokkel, er den hendelsen som imidlertid har kostet flest menneskeliv i petroleumsvirksomheten totalt. Hele 167 mennesker mistet livet da plattformen eksploderte og tok fyr 6.juli 1988.¹⁸³ Av noe nyere dato er Sleipner A-ulykken, som til tross for at alle overlevde ble meget omfattende og kostbar. Sleipner A var en oljeplattform i Nordsjøen, som 23.august 1991 veltet etter at det oppstod sprekker i konstruksjonen, som igjen medførte lekkasje som var for omfattende til at pumpene klarte å ta unna. Feilen og ulykken medførte et tap på hele \$700 millioner.¹⁸⁴

Partene hadde allerede ved de første forhandlingene på begynnelsen av 1980-tallet Alexander L. Kielland-ulykken friskt i minne, og deler av forhandlingene må ha skjedd parallelt med granskninger og påfølgende rettsoppgjør etter ulykken. Både den og de to andre ulykkene skjedde i Nordsjøen før både NF 92, 05 og 07 kom, og partene har hatt anledning til å foreta tilpasninger i forhold til de konsekvensene som materialiserte seg. At de ikke har gjort det, taler for at de ønsker den ansvarsfordelingen som eksisterer i kontrakten, samt at de er villige til å ta den risikoen dette medfører.

I art.30.1 3.ledd og 30.2 3.ledd forplikter partene seg til å innføre ansvarsfraskrivelsen i art. 30 også i avtaler med side underleverandører og samarbeidspartnere. Dette prinsippet kalles *back to back*. Artikkelen pålegger ikke partene å innføre hele NF, men å benytte seg av reguleringen i art.30 nedover i alle ledd så langt dette er mulig. Dette innebærer for det første at artikkelen kan bli påtvunget små selskaper, som enten står for leveranse av enkeltkomponenter, eller som har påtatt seg oppdrag som renholder i

---

¹⁸² NOU 1981:11 s.9

¹⁸³ <http://www.ptil.no/prosessikkerhet/hydrokarbonlekkasjer-og-branner-article3741-98.html>

¹⁸⁴ <http://www.ima.umn.edu/~arnold/disasters/sleipner.html>

anleggsbrakkene. Dette kan være små selskaper, uten kompetanse til å vurdere innholdet i artikkelen. Likevel er det viktig å huske på at organisasjoner for både selskapssiden og leverandørsiden var representert under forhandlingene, hvilket taler for at klausulene tar hensyn også til såkalt svakere parter, og fordeler byrder på en gjennomtenkt måte.

5.1.1.4 Gjensidighet

Lars Olav Askheim argumenterer for at ansvarsbegrensningene i knock for knock er gjensidig, og at de derfor bør opprettholdes, uansett bakgrunn for skade. Hans omtale gjelder i utgangspunktet forhold regulert i dykkekontrakten, men kan ha overføringsverdi for petroleumskontrakten, da ”knock for knock” også brukes i dykkerkontrakten. Askheim hevder at det i tillegg til gjensidighet, vil ha betydning for om klausulen står seg at det er forholdsmessighet mellom de tap som fraskrives. Sannsynligheten for tap og skadens mulige omfang må tas i betraktning.¹⁸⁵

Om denne argumentasjonen settes opp mot NF 07, vil det være liten tvil om at leverandøren løper den største risikoen underveis i byggingen, da det er de som normalt står for det meste av materialer, maskiner og mennesker, samt at det er leverandøren som er ansvarlig for kontraktsgjenstanden frem til overlevering, jfr. art. 29. Sett i sammenheng med art. 29, om leverandørens ansvar for skader som måtte oppstå på kontraktsgjenstanden, kan det bli snakk om skader av enormt omfang. Dette er et argument som trekker i retning av at sensur av ansvarsfraskrivelsene vil kunne skje. Imidlertid må det være relevant i forholdsmessighetsvurderingen å ta hensyn til at det både er innført en gjensidig forsikringsplikt i art. 31, og at omkostningsansvaret leverandøren står ovenfor begrenses både i art. 29.2 2.ledd og art. 30.3.

5.1.1.5 Kontrakten som helhet

Det er ved vurderingen av revisjon eller tilsidesettelse av avtalevilkår viktig å ta hensyn til kontrakten som helhet, ikke bare de bestemmelsene som fremgår av kapittel 8; ansvar og forsikringer. Hagstrøm støtter denne argumentasjonen. Dette fordi enkelte urimelige vilkår kan veies opp av andre vilkår, slik at avtalen som en helhet fremstår

---

¹⁸⁵ Hagstrøm (1996) s.485, Askheim i Kontrakter i Petroleumsvirksomheten (1983) s.553

som rimelig. Dette standpunktet har han tatt på bakgrunn av en alminnelig fremforhandlet kontrakt, og han kommenterer videre at det eksisterer kontraktstyper hvor den typen klausuler er såpass alminnelig å benytte at de har blitt standardvilkår.¹⁸⁶ Ola Nisja beskrev dette meget godt i sin studentavhandling ”Standardvilkår” fra 2003: ”I slike tilfeller er det imidlertid viktig å holde fast ved at kontrakten må ses under ett, ikke klausul for klausul, og også i sammenheng med vederlaget. Dersom man velger en fortolkning i favør av en part, man tolker eksempelvis en risikofordeling innskrenkende, kan det være at man overser det faktum at denne parten har tatt på seg denne forpliktelsen (ved å akseptere denne standardkontrakten) nettopp fordi vederlaget gjorde det akseptabelt”.¹⁸⁷

Art. 30 pålegger ikke leverandøren eller selskapet å gjennomføre back to back-prinsippet for hele avtalen, bare en liten begrenset del av den. I tillegg til ansvarsfraskrivelsene, blir partene i henhold til art. 8.3 pålagt å innføre andre vilkår fra NF i sin avtale med underleverandører. Imidlertid gir de bestemmelsene lite i forhold til balansen i kontrakten, da de i hovedsak dreier seg om eierskap, tilhørighet og overføring av kontrakten og rettigheter. Dette kan medføre at artikkelen ikke nødvendigvis alltid kan vurderes i sammenheng med resten av avtalen, da resten av NF ikke medfølger i avtalen mellom leverandøren og hans underleverandør av vasketjenester. Dette fordi NF omhandler fabrikasjon, og ikke ren vare- eller tjenesteleveranse. Henvisningen i art. 30 3.ledd om at art. 30 skal inntas i avtalene ovenfor underleverandører og samarbeidspartnere, viser for eksempel ikke til forsikringsplikten i art. 31.

Dermed trenger ikke nødvendigvis ansvarsfraskrivelsene i art. 30 anses som en del av forutgående forhandlinger og inngåtte kompromiss. Konsekvensen at knock for knock inntas i andre avtaler blir for omfattende å gå nærmere inn på her, da dette vil avhenge av de øvrige vilkårene som inntas i samme avtale. Derfor vil denne avhandlingen forutsettes at art. 30 er en del av helheten i NF 07.

---

¹⁸⁶ Hagstrøm (2004) s.623 flg.

¹⁸⁷ Nisja (2003) s.313

5.1.1.6 Forsikring

Alle overnevnte argumenter for og mot revisjon vil igjen ha sammenheng med forsikringsdekningen. Det er ikke selskapene selv som blir sittende med regningen, og så lenge forsikringsselskapene aksepterer denne ansvarsfordelingen partene har avtalt, vil kanskje ikke partene gjøre noe med det. Mye tyder på at flere selskaper kjøper sine forsikringer i England, da det ser ut til å være basen til flere store forsikringsselskaper.¹⁸⁸ Som det fremkommer i avsnitt 3.2.1.2 eksisterer tilsvarende ordlyd som i art. 30 i engelsk rett. Dermed bør også forsikringsselskapene som benyttes være godt vant med knock for knock, og godta ordningen. Forsikringspremien vil måtte beregnes ut i fra den risiko og det skadepotensiale som foreligger, i likhet med forsikring på andre områder.

Mye taler videre for at aktørene har en langsgående forsikring for egne ansatte og eget utstyr. Gjennom forsikringsplikten i art. 31 pålegges videre partene å ta med medkontrahenten og hele sin risikosone som medforsikret, samt å få forsikringsselskapet til å frasi seg retten til regress mot motparten. Om en av underleverandørene blir stående med stort tap, vil som regel forsikringene lenger opp i systemet også dekke det, selv om underleverandøren ikke selv har egne forsikringer. Art. 31 pålegger videre partene å innta medkontrahenten som medforsikret i avtalen med forsikringsselskapet.

Denne forsikringsdekningen vil være et av de viktigste argumenter for å nekte revisjon på bakgrunn av rimelighet.¹⁸⁹ Det hadde vært lite poeng med bestemmelsen i art. 30 om tapet likevel endte hos motparten etter at forsikringsselskapet hadde krevet regress, og videre foreligger ikke grunnlag for partene å påberope seg urimelighet om forsikringen dekker tapet.

---

¹⁸⁸ Se eksempelvis: <http://www.codanforsikring.no/om-codan/pages/default.aspx>,
<http://www.genworth.no/content/genworth/no/no/footer/legal.html>,

¹⁸⁹ Bull (1988) s.393

5.1.1.7 Sammenfatning

Det er på det rene, som nevnt over, at det generelt skal mye til før revisjon eller tilsidesettelse av vilkår skjer ved normale forhold. Om risikofordelingen og ansvarsfraskrivelsen fører med seg enorme kostnader, kan det ende opp som et byrdefullt ansvar for den som blir sittende med regningen. Imidlertid bør en profesjonell part som inngår en avtale som dette, være klar over at ansvaret kan medføre enorme kostnader, samt at forsikringene i de fleste tilfeller dekker tapet.

Etter en samlet vurdering er jeg av den oppfatning at risikoen og belastningen etter art. 30 i seg selv ikke er stor nok alene til at det kan fastslås å foreligge urimelighet eller strid med god forretningsskikk i henhold til avtl.§ 36, som igjen kan føre til revisjon av avtalen. Avtalen må derfor håndheves strengt etter sin ordlyd og gjelde *«ethvert krav»*, uavhengig av størrelsen på tapet eller hvem som blir rammet. Dette støttes også av Bulls behandling av problemstillingen. Han mener domstolene vil finne at vilkår for avtalerevisjon basert på rimelighet i seg selv ikke foreligger, blant annet på grunn av gjensidighetsbetråktninger.¹⁹⁰

5.1.2 Revisjon ved grovt uaktsom skadeforvoldelse

Skade forvoldt ved grov egenskyld vil kunne endre partenes holdning til om hvorvidt det er rimelig at de skal dekke skaden.¹⁹¹ Spørsmålet i det videre er derfor om det vil *”virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre [avtalen] gjeldende”*, jfr. avtl.§ 36, *«uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form»*, jfr. art. 30. Ettersom det er alminnelig antatt at det er full anledning til å avtale seg bort fra ansvar for egen simple uaktsomhet, vil det i det følgende bli drøftet nærmere hvor vidt det må foretas en gjennomskjæring av ansvar i forbindelse med grov uaktsomhet og forsett. Definisjon av begrepene grov uaktsomhet og forsett fremkommer under punkt 4.2.1.2. Revisjon ved forsett vil forøvrig bli behandlet nærmere under punkt 5.1.3.

Det ser videre ut til at det i teorien er enighet om at også andre begrensninger i hva slags ansvarsfraskrivelse som kan gjøres gjeldende, enn grov uaktsomhet og forsett,

---

¹⁹⁰ Bull (1988) s.394

¹⁹¹ Bull (1988) s.394

kan komme på tale. Det hele må i følge Hagstrøm bero på en konkret vurdering av avtl. §36,¹⁹² men faller utenfor avhandlingens tema, og vil derfor ikke bli behandlet nærmere.

Ordlyden i avtalen, «i noen form», virker i utgangspunktet klar, sett i lys av norske tolkningsregler. Ettersom ordlyden er utgangspunktet ved tolkning, er det nærliggende å konkludere med at det har vært partenes intensjon, og at prinsippet om avtalefrihet må få gjennomslagskraft i forhold til urimelighetsvurderinger etter avtl. § 36 også ved grov egenskyld.

Ettersom dette er en fremforhandlet standard av eldre dato, uten nevneverdig tilgjengelige forarbeider å vise til, er det mest nærliggende å legge avgjørende vekt på ordlyden, da en har lite å gå på i forhold til partenes opptreden, ønsker og kompromissløsninger under forhandlingene. En indikasjon kan imidlertid leses ut fra det faktum at enkelte av de kontraktene som ligger forutfor NF, og enkelte andre kontrakter med knock for knock-bestemmelser, inneholder regulering som klart unntar grov uaktsomhet og forsett, mens andre igjen inkluderer også denne ansvarsformen enten direkte eller indirekte.¹⁹³ Avgjørende er det nok ikke, men det kan være slik at det ligger en konkret mening om at også grov egenskyld skal være inkludert i ansvarsfraskrivelsene. Bakgrunnsretten blir i alle tilfeller avgjørende.

5.1.2.1 I tråd med bakgrunnsretten?

Hagstrøm mener at innføringen av § 36 bekrefter at lovgiver ønsker å videreføre tidligere ulovfestet regel, som den har blitt utviklet gjennom Høyesteretts avgjørelser, om at ansvarsbegrensninger ikke kan stå seg mot grov uaktsomhet. Han hevder videre at denne praksis følger av andre rettssystemer som det er naturlig å sammenligne seg med, samt at sterke reelle hensyn taler for sensur av klausulen også i NF ved grov uaktsomhet. Han peker spesielt på hensynet til prevensjon og til rettferdighet.¹⁹⁴ Støtte for denne argumentasjonen kan finnes i rettspraksis.¹⁹⁵ I Rt.1892 s.381 ble til eksempel et dampskipsselskap pålagt ansvar til tross for ansvarsfraskrivelser. Hagstrøm hevder

---

¹⁹² Hagstrøm (2004) s.630

¹⁹³ Bull (1988) s.391 flg

¹⁹⁴ Hagstrøm (1996) s.478 flg

¹⁹⁵ Rt.1892 s.381, Rt.1926 s.712

videre at det i teorien er bred støtte for at selv fabrikkasjonskontraktens ansvarsbegrensninger må kunne settes til side ved utvist forsett eller grov uaktsomhet, blant annet med henvisning til Hans Jacob Bulls drøftelse i boken ”Tredjemansvern i forsikringsforhold”.¹⁹⁶ Bull og Hagstrøm argumenterer imidlertid for at ansvarsbegrensninger likevel kan gjøres gjeldende ved grov uaktsomhet hos vanlig ansatte. Bestemmelsen må, i følge dem, først settes til side ved ledelsens grove uaktsomhet.¹⁹⁷ Denne argumentasjonen støttes også av rettspraksis.¹⁹⁸

Det blir derfor nødvendig å fastslå hvem som tilhører ledelsen. Kaasen er inne på at begge begrep, *grov uaktsomhet* og *ledelse*, kan være elastiske. Hva ledelse-begrepet angår, vil denne grensen mot underordnet personell kunne være vanskelig å trekke i enkelte tilfeller, deriblant ved prosjekteringsoppdrag.¹⁹⁹ Årsaken til dette er selvfølgelig både at det opereres i prosjektgrupper, samt at ansvar kan være fordelt på mange hender. Videre vil enkelte i lavere stillinger kunne ha beslutningsmyndighet, uten at det medfører at de kan identifiseres som ledelse. Hele spørsmålet til identifikasjon vil bli behandlet ulikt i ulike selskaper, hvilket gjør det å sette en klar grense meget vanskelig.²⁰⁰ Som eksempel kan nevnes kaiinspektøren i Rt.1994 s.626. Førstvoterende slo der fast at det å ha myndighet til å fatte selvstendige beslutninger, ikke var synonymt med å tilhøre ledelsen.²⁰¹ Det er derfor slik at den formelle posisjon, eller den organisatoriske plasseringen, ofte er et godt utgangspunkt, men ikke nødvendigvis avgjørende til slutt, om vedkommende må anses å høre med til ledelsen. Avgjørende, slik jeg ser det, er hvorvidt vedkommende til en viss grad kan identifiseres med selskapet. Dette henger også sammen med ærbarhetsregelen i NL 5-1-2, som anses som forankring for forbud mot ansvarsfraskrivelse for grov *egenskyld*.²⁰² Skal det være noe poeng å snakke om egenskyld, må derfor identifikasjonen utad være sentral.

---

¹⁹⁶ Hagstrøm (1996) s. 481

¹⁹⁷ Hagstrøm (1996) s. 478 flg., Bull (1988) s.394

¹⁹⁸ Rt.1994 s.626

¹⁹⁹ Kolrud og Urbye (2003) s.31

²⁰⁰ Bull (2008) s.388

²⁰¹ Rt.1994 s.626 på s.630

²⁰² Hagstrøm (1996) s.478

Rt.1994 s.626 står som et prejudikat i sammenheng med tillatt grense for ansvarsbegrensning eller ansvarsfraskrivelse i norsk rett, selv om dommen har vært tillagt ulik betydning av forskjellige teoretikere. Hagstrøm mener at dommen klart gir uttrykk for at ansvarsfraskrivelse for ledelsens grove uaktsomhet eller forsett, selv i *agreed documents* som NF, er ugyldig. Han får støtte av blant andre Helge Jakob Kolrud og Hans Jakob Urbye.²⁰³ Imidlertid er det på det rene at Høyesterett ikke direkte behandler spørsmålet i dommen, noe også Hagstrøm påpeker, men i stedet uttaler at *”Jeg er således kommet til at skaden ikke er voldt ved grov uaktsomhet fra ledelsen i Andersen & Mørck A/S, og det er ikke foranledning til å gå inn på hvilken betydning slik uaktsomhet ville ha hatt for ansvarsbegrensningen.”*²⁰⁴ Bakgrunnen for at Hagstrøm tolker dommen slik han gjør, kan være at Høyesterett slår fast at det kan fraskrives ansvar for alminnelige ansattes grove uaktsomhet, samtidig som det drøftes hvorvidt kaiinspektøren kan identifiseres med ledelsen eller ikke. Dette gir umiddelbart et inntrykk av at Høyesterett er av den oppfatning at det går et skille der.

Lagmannsretten i samme sak uttalte imidlertid at det ville kreve avtale eller lovhjemmel å skille mellom ledelsen og øvrige ansatte hva ansvar for grov uaktsomhet angikk.²⁰⁵ Ved at Høyesterett ikke problematiserer dette særskilte rettsgrunnlaget lagmannsretten ser ut til å kreve, er jeg av den oppfatning at Høyesterett ønsker å holde spørsmålet åpent. Jeg er videre enig med lagmannsretten i at det bør kreves særskilt rettsgrunnlag som en avtale for å skulle skille mellom ulike nivåer på ansatte ved grov uaktsomhet. Dette nettopp fordi det, som Kaasen har bemerket, er et elastisk begrep. Om det skulle vært gjort unntak for en gruppe ansatte, er jeg av den oppfatning at partene burde definert og avtalt hvem som skulle anses som en del av ledelsen, samt om overtramp fra deres side ville bli vurdert annerledes enn øvrige ansatte. Betragtninger gjort av Kaasen kan støtte dette. Han er av den oppfatning at Rt.1994 s.626 lar spørsmålet stå åpent, samt at det å knytte gyldigheten av ansvarsbegrensningen opp mot et elastisk begrep som ledende personell, strider mot kontraktens grunnleggende system, hvor risiko plasseres etter kriterier uten innslag av skjønn. Dette virker mot kontraktens hensikt og

---

²⁰³ Kolrud og Urbye (2003) s.30

²⁰⁴ Rt.1994 s.626 på s. 630

²⁰⁵ LE-1990-516

bakenforliggende hensyn, som blant annet er å sikre forutberegnelighet for partene.²⁰⁶ Videre taler transaksjonskostnadene mot den løsningen.²⁰⁷ Skulle skille gå ved ledende personell, ville partene ikke spart verken tid, penger eller energi på spørsmål som dette, og kun flyttet tvistes spørsmålet til om skadevolder tilhørte ledelsen eller ikke.

Selv om Høyesterett ikke går nærmere inn på betydningen av kaiinspektørens rolle, behandler de mulighetene for å fraskrive seg ansvar for vanlig ansattes grove uaktsomhet og forsett relativt inngående: *”Imidlertid synes det å være den alminnelige oppfatning i juridisk teori at ansvaret for ansattes grovt uaktsomme handlinger kan fraskrives i forholdet mellom næringsdrivende, og det foreligger også en viss voldgiftspraksis i denne retning. Etter min mening taler reelle hensyn for å godta den regulering av ansvarsforholdet som her følger av NSAB-75 § 25. Det er tale om en ansvarsregulering i en standardkontrakt fremkommet gjennom forhandlinger mellom organisasjoner som er representative for spedisjonsbedriftene og kundene. Ansvarsreguleringen bygger således på en avveining av de motstridende interesser som gjør seg gjeldende, herunder hensynet til foreliggende forsikringsmuligheter og til hvem som er nærmest til å tegne forsikring. Ikke minst gjør hensynet til forutberegnelighet og klare og enkle løsninger seg gjeldende med styrke. Etter min mening ville det være uheldig å forrykke den ansvarsfordeling som på dette punkt følger av kontrakten.”*

Lagmannsretten ser ut til å holde døren på gløtt gjennom en uttalelse fra 2009. *”Av hensyn til ansvarsbegrensningen i standardkontrakten er det nødvendig for lagmannsretten å ta standpunkt til om den utviste uaktsomhet må karakteriseres som grov, da det kan tenkes at dette får betydning for om ansvarsbegrensningen kan anses avtalt mellom partene”.*²⁰⁸ Imidlertid gis det heller ikke der noe klart svar, og problematikken ser ikke ut til å være løst i rettspraksis.

Jan Kaare Tapper deler Hagstrøms oppfatning av det ikke er anledning til å fraskrive seg ansvar for grov uaktsomhet og forsett. Han skriver at *”Det må antas å følge av*

---

²⁰⁶ Kaasen (2006) s.603

²⁰⁷ Kaasen (2006) s.602 flg.

²⁰⁸ LF-2005-96197

*alminnelige obligasjonsrettslige prinsipper at en avtalt begrensning ikke kan påberopes dersom det er utvist grov uaktsomhet eller forsett fra den ansvarlige. Det samme må gjelde i fabrikkasjonskontraktene uansett om dette prinsippet er uttalt eller ikke.”*²⁰⁹

Tapper omtaler her ansvar knyttet til forsinkelse. Det må imidlertid ha direkte overføringsverdi også ved skade og tap.

Kaasen fremstår som uenig med øvrige teoretikere også her, da han er av samme oppfatningen av bruk av kriteriet grov uaktsomhet som han er for ledende personell.²¹⁰ Vurderingene han har gjort knytter seg til kontraktsbrudd mellom partene, som er regulert i art. 24 flg. Imidlertid må dette ha overføringsverdi til bestemmelsene om knock for knock, da kontrakten skal tolkes som en helhet. Han konkluderer forøvrig også med at ansvarsfraskrivelsene i art. 30 bør stå seg ovenfor grov uaktsomhet.²¹¹

5.1.2.2 Forsikring

Et av de sterkeste argumenter for å godta en ansvarsfraskrivelse for grov uaktsomhet, er imidlertid forsikringsdekningen. Det er anledning til å forsikre seg for grov uaktsomhet. I henhold til forsikringsavtaleloven § 4-9 2.ledd gjelder i alle fall dette for ansvarsforsikring, som blant annet vil være aktuell ved skader som oppstår i tilknytning til art. 30. Det er også plikt for partene til å tegne slik forsikring gjensidig, jfr. art. 31. Mulighet til å forsikre seg for skader uavhengig av om det foreligger grov uaktsomhet eller ikke, vil være avgjørende i forhold til hvordan partene innretter seg, og hvor stor risiko de er villige til å ta. Som pekt på under punkt 5.1.1.6 virker det lite hensiktsmessig å revidere vilkår som urimelig så lenge forsikringen dekker tapet.

5.1.2.3 Sammenfatning

Etter en samlet vurdering er det nærliggende å konkludere med at ansvarsfraskrivelser for egen grov uaktsomhet er gyldig, og står seg ovenfor domstolenes sensur. Ansvarsfraskrivelsene kan neppe hevdes å påføre partene en sterkt urimelig belastning i henhold til avtl. § 36 eller NL 5-1-2. Hovedargumentene for dette er, slik jeg ser det, gjensidighet og forsikringsdekning. Videre er jeg av den oppfatning at Kaasens

---

²⁰⁹ Hagstrøm (2006) s.484, og Tapper i Kontrakter i petroleumsvirksomheten (1983) s.182

²¹⁰ Kaasen (2006) s.603

²¹¹ Kaasen (2006) s.759

tilnærming av de elastiske begrep som *ledelse* og *grov uaktsomhet* har de beste grunner for seg. Hensyn til forutberegnelighet og kalkulerbar risiko tilsier at en bør være forsiktig med å tolke innholdet av begreper i kontrakten, om ansvarsfordelingen er avhengig av tolkningsresultatet, når klausulene for øvrig er klart definerte med forhåndsavtalte mekanismer.

5.1.3 Revisjon ved forsettlig skadeforvoldelse

Hvorvidt det er relevant å drøfte ansvarsgjennombrudd for forsettlige skadeforvoldelser, kommer an på konklusjonen knyttet til grov uaktsomhet. Ettersom denne avhandlingen konkluderer med at slik ansvarsfraskrivelse er holdbar, må også av dette aspektet av «*ansvarsbetingende forhold i noen form*» drøftes.

At partene kan ha tenkt at bevishensyn og forutberegnelighet i relasjonen skal tillegges stor betydning, kan kanskje leses ut av avtalen sett i sammenheng. Ordlyd i andre artikler kan se ut til å åpne for ansvarsfraskrivelse også for forsettlige handlinger. Blant annet sier art. 29 at leverandøren blir pliktig å utbedre skader på kontraktsgjenstanden, samt bære kostnaden for det selv, «uten hensyn til ansvarsbetingende forhold i noen form». Det som imidlertid skiller art. 29 fra art. 30 er at art. 29 også regulerer konsekvensen av at ansvarsbetingende forhold foreligger. Art. 29 likestiller skader skjedd uten skyld fra selskapets side, og hvor forsikringene dekker alt, med skader skjedd i tilknytning til ansvarsbetingende forhold for hele selskapsgruppen og tilfeller hvor forsikringen ikke kommer til anvendelse på grunn av «*forhold på selskapets side*». Ettersom forsikringsdekningen vil kunne gjelde ved grov uaktsomhet, kan ordlyden være et tolkningsmoment i retning av at partene har ment å avtale seg bort fra ansvar også for forsettlige skader. Dette må også ses i sammenheng med det som står under punkt 5.1.2, vedrørende lignende avtaler hvor det er tatt et konkret standpunkt til grov egenskyld i tilknytning til ansvar. Bakgrunnsretten blir derfor også her avgjørende.

5.1.3.1 I tråd med bakgrunnsretten?

Hagstrøms synspunkter under punkt 5.1.2 gjør seg også gjeldende ovenfor ansvarsfraskrivelse for eget forsett. Kaasen, som er av en litt annen oppfatning enn Hagstrøm for den grove uaktsomhet, er av den oppfatning at en ikke kan avtale seg bort fra ansvar for eget forsett. Dette i alle tilfeller når det dreier seg om handlinger utført av

ledende personell.²¹² Argumentene mot en slik håndtering av problematikken er blant annet Kaasens egne uttalelser om tolkningen av «ledende personell» i tilknytning til den grove uaktsomheten. Om det først er slik at en aksepterer ansvarsfraskrivelser for grov uaktsomhet for ledende personell, blant annet på grunn av kontraktens bakenforliggende hensyn om forutberegnelighet og løsninger basert på forhåndsbestemte standarder, vil en på ny her havne opp i en argumentasjon om at de skjønnsmessige kriteriene en forsøker å unngå i kontrakten må anvendes for å stenge for forsettlige skadeforvoldelser. Det vil prosederes på at det foreligger grov uaktsomhet, og ikke forsett, og vedkommende skadevolder vil forsøkes bevist å ikke tilhøre det ledende personell. Det å føre bevis for forsett er som oftest problematisk,²¹³ og det å stadfeste skadevolders status vil ofte bero på firmaets egne kriterier,²¹⁴ hvilket kan være vanskelig for motparten å motsette seg. Jeg finner derfor denne grensen mot grov uaktsomhet noe kunstig, sett i sammenheng med tidligere drøftelser.

Avgjørende for Kaasens vurdering er imidlertid hvor vidt det har vært opptrådt hensynsløst ovenfor medkontrahenten, samt at det må skilles mellom forsett knyttet til handling og følge.²¹⁵ Det bør derfor være anledning til å handle forsettlig uten å havne på kant med art. 30, selv om handlingene skulle føre til skade og tap. Kaasen formulerer dette godt i sin kommentarutgave: «*Det avgjørende bør være en samlet bedømmelse av om leverandørens opptreden fremtrer som hensynsløs overfor selskapet, hvilket den ikke behøver være selv om misligholdet er forsettlig og leverandøren kjenner til at selskapet derved påføres et tap. Det er først i slike graverende tilfeller at det fremstår som «urimelig» å opprettholde den avtalte begrensning, jfr. avtl. § 36*»²¹⁶ Dette kan også finne støtte i voldgiftspraksis. I Mørland-dommen uttalte dommeren at «*man [stod] overfor en forsettlig ofring av MØRLAND 7's interesser til fordel for sine egne*».²¹⁷

---

²¹² Kaasen (2006) s.600

²¹³ Kaasen (2006) s.604

²¹⁴ Bull (2008) s.388

²¹⁵ Kaasen (2006) s.608 flg

²¹⁶ Kaasen (2006) s.609

²¹⁷ ND-1988-263

Etter min vurdering medfører dette at det er fullt mulig å havne i en situasjon hvor leverandøren blir pålagt å forsere eller utføre tilleggsarbeider, som leverandøren, for å nå fristen, gjør uten hensyn til alle risikoer for skade. Kanskje har selskapet satt igjen en maskin på leverandørens produksjonssite, som leverandøren velger å betjene uten å ha adekvat opplæring. Det gjøres for å nå fristen, da leverandøren vurderer det slik at det ikke er tid til å vente på at selskapet skal stille med personell til enten betjening eller opplæring. Den ufaglærte bruken medfører skader på maskinen, hvilket leverandøren har hatt all grunn til å forvente, all den stund selskapet har omtalt maskinen som vanskelig å bruke og forklart risikomomenter eller bakgrunnen for behov for opplæring. Det vil her være snakk om en forsettlig skade. Imidlertid er handlingen utført i selskapets interesse, da de ønsker ferdigstilt en modul raskere enn først planlagt. Det må derfor være rom for å hevde at leverandøren ikke har opptrådt hensynsløst, og satt egne interesser foran selskapets, slik at ansvarsfraskrivelsene i art. 30 i henhold til Kaasens vurdering kan opprettholdes.

Det er vanskelig å drøfte revisjon av avtaleklausuler mellom profesjonelle parter uten å komme inn på temaet lojalitet i kontraktsforhold. Lojalitetshensyn går igjen flere steder i avtalen, og korresponderer godt med synspunktet om at vurderingen for forsettet er knyttet til hvor vidt en setter seg ut over motpartens interesser. I art. 4.3 pålegges leverandøren å samarbeide med selskapet for å få gjennomført aktiviteter rasjonelt, og uten forsinkelse. Det foreligger omfattende varslings- og medvirkningsplikter i for eksempel art. 5.2, 6, 11, 12. Selv om det i utgangspunktet skulle være anledning til å avtale seg bort fra ansvar for eget forsett i kontrakten, faller poenget med avtalen bort, om det for eksempel skulle være anledning til forsettlig å tilsidesette avtalen for å fullføre en annen avtale som leverandøren tjener mer penger på. Avtalen er nettopp tuftet på et ønske om et samarbeid, samt en forutsetning om at det skal bygges noe til selskapet. Å bevisst tilsidesette denne avtalen, vil derfor kunne fremstå som illojalt, og i strid med god forretningsskikk, og være med på å påvirke vurderingen av om avtalen fremstår som urimelig. Kaasen omtaler dette slik: *«Et grunnleggende hensyn som kan tilsi at en kontraktsparts ansvarsfraskrivelse faller ved forsett, er at den annen part har*

*et rimelig krav på at det bak enhver kontraktsplikt bør stå en part med et visst minimumsansvar».*²¹⁸

5.1.3.2 Sammenfatning

Hva som er korrekt holdning til skader voldt forsettlig, ser ikke ut til å være gitt, selv om det ser ut til å være bred enighet om at forsett i forhold til skadefølgen vil medføre tilsidesettelse av ansvarsfraskrivelsen og skadesløsholdelsen etter art. 30. Askheim ser ut til å være en av de få som fullt ut støtter opprettholdelse av knock for knock også ved forsett.²¹⁹ Jeg er av den oppfatning at Kaasens holdning på dette punktet er fornuftig, og at grensen bør settes et sted. Imidlertid er jeg samtidig av den oppfatning at partene neppe ville benyttet seg av muligheten til å skade motparten, selv om det ikke førte til gjennomskjæring. Dette blant annet på grunn av fare for gjengjeldelse, samt redsel for å miste fremtidige oppdrag. Jeg velger videre å tolke fal.§ 4-9 2.ledd antitetisk, slik at forsikring ikke pulveriserer tapet ved forsett. Basert på hva som er drøftet tidligere, om avtalesensur og sensur, mener jeg at tilsidesettelse i tilfelle vil gjøres gjennom skjult avtalesensur, ved en innskrenkende fortolkning av klausulens ordlyd. På denne måten beholder domstolene adgangen til å pådømme annerledes i neste sak, basert på konkrete omstendigheter.

5.2 Art. 30 formålstjenlig i norsk rett?

Av det som drøftes over, kan det slås fast at art. 30 kan vurderes uavhengig av engelsk rett, da norsk rett har de nødvendige mekanismer for håndhevelse av den.

Formålstjenligheten må det derfor ses i sammenheng med om det finnes andre måter å regulere denne risikoen på. Ut i fra hva som behandles over, vil det å la bakgrunnsretten regulere skadetilfellene i petroleumssektoren ha lite for seg. Med så mange parter og personer inne på begge sider i kontraktsforholdet, med så store risikoer og kostnader, vil det kunne bli uforholdsmessig store tap ved å la domstolene bestemme ut i fra rimelighetsbetraktninger. Dette vil neppe være veldig samfunnsøkonomisk heller, da tid og penger som trengs til produksjon vil bli brukt på kartlegging av ansvar og årsakssammenheng, samt rettslige prosesser.

---

²¹⁸ Kaasen (2006) s.605

²¹⁹ Se punkt 5.1.1.4

Jeg finner det lite tvilsomt at partene bør fordele risiko og ansvar på forhånd. Bull peker på noen alternativer til slik regulering. Han trekker frem gjensidig uaktsomhetsmodell, som gjennomfører knock for knock med unntak for tilfeller hvor det foreligger ansvarsbetingende forhold.²²⁰ Dette kan se ut som ordlyden i art. 30, håndhevet med gjennomskjæring for grov egenskyld. Ut i fra hva som er sagt ovenfor med hensyn til bevis hensyn, både knyttet til selve uaktsomheten og hvem som har utført handlingen som ledet til skade, vil jeg stille meg skeptisk til om en slik løsning vil ivareta partenes interesser bedre enn art. 30. Dette støttes også av Bulls kritikk av modellen.²²¹ Denne modellen vil videre omfatte flere forhold, hvilket strider mot prosessøkonomiske hensyn som ligger til grunn for partenes ønske om en regulering av problemet.

Han peker videre på ensidig uaktsomhetsmodell og ensidig objektivt ansvarsmodell. Den ensidige uaktsomhetsmodellen er en ubalansert løsning, hvor skadene blir der de rammer, også ved uaktsomhet, for den ene parten, mens uaktsomhet hos den annen part fører til at tapet veltes over på den, typisk leverandøren. Den siste modellen er enda mer ubalansert, da den ene parten må dekke alt tap innad i egen sone, samt alt tap hos den andre som har sammenheng med den første partens virksomhet.²²²

NF art. 30 fremstår derfor alt i alt som mer balansert. Både selskapssiden og leverandørsiden var representert underveis i forhandlingene, hvilket også tilsier at partenes interesser er ivaretatt. Imidlertid er Bull av den oppfatning at knock for knock belegger leverandøren med en større økonomisk belastning enn hva som ville vært tilfelle uten,²²³ og at domstolene ville lagt mer ansvar over på selskapet etter en skjønnsmessig vurdering, med støtte i erstatningsloven § 5-3 nr.2.²²⁴ Etter mitt skjønn bør leverandøren ha tatt hensyn til dette ved prissettingen. Videre har det under punkt 3.1 vært behandlet ulike alternativer for fordeling av tredjemannssonen, hvilket kan ha en god del å si for leverandørens endelige risiko etter kontrakten. Slik det fremstår har NF, med sin storfamilieløsning, valgt den løsningen som fordeler denne risikoen på den

---

²²⁰ Bull (1988) s.356

²²¹ Bull (1988) s.356

²²² Bull (1988) s.356 flg

²²³ Bull (1988) s.353 flg

²²⁴ Bull (1988) s.355

måten som belaster kontraktsforholdet minst. Det vil kanskje være slik at en kontrakt i alle tilfeller aldri fullt ut kan tilfredsstille begge parters ønsker, men at fokuset bør være på om den samlet sett ivaretar partenes interesser på en balansert måte.

Hensynene til forutberegnelighet, kalkulerbar risiko og prevensjon gjennomsyrrer bestemmelsen på en god måte. Med unntak av at det gjerne kunne vært presisert om også grov uaktsomhet og forsett er tiltenkt omfattet, virker derfor bestemmelsen som gjennomtenkt og relativt godt tilpasset også til å håndtere samspill med internasjonale klienter. Slik ordlyden er i dag, vil en engelsk medkontrahent lese den slik at uaktsomhet, uansett form, og forsett vil føre til gjennomskjæring, mens drøftelsen ovenfor viser at det kanskje ikke blir resultatet i norsk rett. Usikkerheten rundt tolkningen er imidlertid ikke til hinder for håndhevelsen.

6 Konklusjon

Etter drøftelsene gjort ovenfor, mener jeg det foreligger solid støtte for å kunne hevde at art. 30 står seg overfor norsk bakgrunnsrett ved grov uaktsomhet uansett om det er snakk om vanlig ansatte eller fra ledelsens side, til tross for at det også finnes bred støtte for det motsatte. Hensynet til avtalens form og partenes avtalefrihet, samt foreliggende forsikringsordninger tilsier at retten bør stå tilbake for tilsidesetting av ansvarsfraskrivelser ved grov uaktsomhet. Det er et poeng i profesjonelle forhold, med store risikomomenter og enorme kostnader, å la det avtalte mellom partene få avgjørende vekt, for å sikre forutberegnelighet og rettferdighet.

For forsettlige skader er skepsisen langt større, og en klar konklusjon på dette er vanskeligere å formulere. Imidlertid mener jeg det finnes støtte for å kunne antyde at ikke alle typer forsett vil føre til gjennomskjæring av ansvar. Det avgjørende bør være om parten har vært hensynsløs og handlet bevisst i strid med medkontrahentens interesser. Dette vil kunne innebære at forsettlige handlinger med det resultat at skader oppstår vil kunne dekkes av kontraktens ansvarsfraskrivelser så fremt de ikke er gjort med ønske om å skade motparten.

Klausulens bakgrunn fra engelsk rett hindrer ikke bruken av art. 30, men bidrar til å skape usikkerhet rundt håndhevelsen, utover det faktum at bakgrunnsretten ikke er helt klar på hvor grensen går. Til tross for dette, samt at det kan diskutere hvorvidt knock for knock ivaretar prevensjonshensyn og kostnadsfordeling på den mest hensiktsmessige måten, vil jeg påstå at art. 30 fremstår som formålstjenlig innført og brukt mellom profesjonelle parter med foranledning til å vurdere egen evne til å bære risiko.

7 Litteraturliste

7.1 Litteratur

- Askeland, Bjarte «Principles of European Tort Law» og norsk erstatningsrett. Rett og toleranse: Festskrift til Helge Johan Thue s.24. 2007
- Askheim, Lars Olav, Marius Grisvold og Jan Kaare Tapper Kontrakter i petroleumsvirksomheten. Sjørettsforndet, 1983.
- Bjerketveit, André Indemnity – og hold harmless-klausuler i norsk rett. I: Project publication no.7 “Anglo-American Contract Models”. Skriftserie 181. Oslo, 2010
- Black’s Law Dictionary. Redigert av Bryan A. Garner m.fl. 8.utgave. West, a Thomson business. USA, 2004.
- Boilerplate Clauses, International Commercial Contracts and the Applicable Law. Redigert av Giuditta Cordero-Moss. Cambridge University Press. 2011
- Bull, Hans Jacob Forsikringsrett. Universitetsforlaget, 2008
- Bull, Hans Jacob Tredjemannsdekninger i forsikringsforhold. Sjørettsforndet, 1988.
- Cordero-Moss, Giuditta Erstatningsrett, kontraktsrett og internasjonalt preseptoriske regler – illustrert ved skadelidtes direkte krav mot forsikringsselskapet. Bonus Pater Familias – Festskrift til Peter Løderup s.461. 2002

- Cordero-Moss, Giuditta Anglo-American Contract Models and Norwegian or other Civilian Governing Law – Introduction and Method. I: Project publication no.1 "Anglo-American Contract Models". Skriftserie 169. Oslo, 2007
- Cordero-Moss, Giuditta Lectures on Comparative Law of Contracts. I: Institutt for privatrett, Stensilserie A. Nr.166. Oslo, 2004.
- Eckhoff, Torstein, redigert av Jan E. Helgesen Rettskildelære. 5.utgave, 4.opplag. Oslo, 2010
- Farnsworth, Edward Allan An Introduction to the Legal System of the United States. 4.utgave. Oxford University Press, Inc., 2010
- France, Diana Drafting Effective Indemnity Clauses to Minimise Contractual Risk: a Lawyer's Perspective. OGE vol. 2, issue 5. 2004
- Hagstrøm, Viggo Obligasjonsrett – i samarbeid med Magnus Aarbakke. 3.opplag. Oslo, 2004
- Hagstrøm, Viggo Om grensene for ansvarsfraskrivelse, særlig i næringsforhold. I: Tidsskrift for rettsvitenskap. Oslo, 1996
- Hodgson, John og John Lewthwaite Tort Law.Oxford University Press. 2004
- Kaasen, Knut Ansvarsbegrensning i fabrikkkontrakter. I: Juridisk festskrift i anledning Hydros 100-årsjubileum 2005, s.233. Oslo, 2005.
- Kaasen, Knut Petroleumskontrakter – med kommentarer til NF og NTK 05. Oslo, 2006
- Keenan, Dennis og Kenneth Smith English Law. 11.utgave. Lonon, 1995
- Knophs oversikt over Norges rett. Redigert av Kåre Lilleholt. 13.utgave. Oslo, 2009
- Kolrud, Helge Jacob og Hans Jacob Urbye Ansvarsbegrensningen i NS 8401, pkt 13.3, 3.ledd. Juristkontakt nr 5 2003
- Lødrup, Peter Oversikt over erstatningsretten. 6.utgave, 2.opplag. Oslo, 2008
- Lødrup, Peter Lærebok i erstatningsrett. 5.utgave, 2.opplag. Gyldendal Norsk Forlag AS, 2006.
- Marsh, P.D.V Comparative Contract Law; England France and Germany. Aldershot: Gower, 1994

- Ness, Cornelius Sogn Ansvarsfordeling og forsikring i petroleumskontrakter – En vurdering av rekkevidden av ”knock for knock”-prinsippet. I: Marfus nr 323. Oslo, 2004.
- Nisja, Ola Standardvilkår. I: Tidsskriftet for forretningsjus s.302. Oslo, 2003.
- Selvig, Erling Kjøpsrett til studiebruk. 3.utgave. Universitetsforlaget, 2006
- Tomasson, Lars Myklebust Ansvarsgjennombrudd ved mislighold av kontrakter i næring. Masteravhandling. Oslo, 2011
- Whincup, Michael H. Contract Law and Practice – The English System and Continental Comparisons. 4. Utgave. Kluwer Law International, 2001.
- Woxholth, Geir Avtalerett. 6.utgave. Gyldendal Norsk Forlag, 2006.
- Zweigert, Konrad og Hein Kötz An Introduction to Comparative Law. 3. Utg. New York, 1998.

7.2 Rettspraksis

7.2.1 Norske avgjørelser

- LF-2005-96197
- Rt.2004 s.181
- LG-2004-15517
- Rt.2000 s.806 - Konesjonskraftpris
- Rt.2001 s.337
- Rt.1999 s.922 - Salhus Flytebru
- Rt.1994 s.626 - Kaiinspektør
- Rt.1989 s.1318
- Rt.1989 s.1082
- Rt.1983 s.682
- Rt.1977 s.1035
- Rt.1955 s.536
- Rt.1952 s.1217
- Rt.1948 s.370
- Rt.1939 s.766 - Gesimsdommen

- Rt.1926 s.712
- Rt.1892 s.381
- Rt.1875 s.330
- ND-1988-263 (Voldgift)

7.2.2 Engelske avgjørelser

- Farstad Supply v Enviroco Limited and another [2010] UKSC 18
- Oxonica Energy Ltd. v. Neuftec Ltd [2008] EWHC 2127 (Pat)
- Bolitho v. City and Hackney Health Authority [1997] UKHL 46
- South Australia Asset Management v. York Montague Ltd [1996] UKHL 10
- Caparo Industries plc v Dickman & ors [1990] UKHL 2
- Photo Production Ltd. v. Securicor Transport Ltd. [1980] 2 W.L.R. 283
- Liverpool City Council v. Irwin [1976] UKHL 1
- Dorset Yacht Co. Ltd v. Home Office [1970] A.C 1004
- Hughes v. Lord Advocate [1963] UKHL 1
- Canada SS Lines Ltd. v. The King [1952] AC 192
- Donoghue v Stevenson [1932] UKHL 100
- Alison & Co. Lth v. Wallsend Slipway & Engineering Ltd. [1927] 27 LIL Rep 287
- Blyth v the Company of Proprietors of The Birmingham Waterworks [1856] EWHC Exch J65

7.3 Lover

7.3.1 Norske lover

- NL. Kong Christian Den Femtis Norske Lov 15.april 1687
- Avtl. Lov om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljserklæringer 31.mai 1918 nr.4.
- Skl. Lov om skadeerstatning 13.juni 1969 nr. 26
- Kjl. Lov om kjøp (kjøpsloven) 13.mai 1988 nr 27

7.3.2 Forarbeider

- NOU 1981:11

- NOU 1987:24

7.3.3 Engelske lover

- 1977 Act. Unfair Contract Terms Act 1977
- 1999 Act. The Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations Act 1999

7.4 Kontrakter

- General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Construction
- General Conditions of Contract (Including Guidance Notes) for Design
- NF 92 Norsk Fabrikasjonskontrakt
- NF 05 Norsk Fabrikasjonskontrakt
- NF 07 Norsk Fabrikasjonskontrakt
- NTK 07 Norsk Totalkontrakt
- NSAB 98 Nordisk Speditørforbunds Alminnelige Bestemmelser

7.5 Nettsider

- http://w2.brreg.no/kunngjoring/hent_en.jsp?kid=20070000210562&sokeverdi=923609016
- <http://www.logic-oil.com/contracts.cfm>
- <http://www.ptil.no/prosessikkerhet/hydrokarbonlekkasjer-og-branner-article3741-98.html>
- <http://www.ima.umn.edu/~arnold/disasters/sleipner.html>
- Piper Alpha-ulykken. (2011-10-17) I *Store norske leksikon*. Hentet fra http://snl.no/Piper_Alpha-ulykken
- Lingua franca. (2011-10-17) I *Store norske leksikon*. Hentet fra http://snl.no/lingua_franca
- <http://dictionary.reference.com/browse/indemnity>
- <http://www.codanforsikring.no/om-codan/pages/default.aspx>
- <http://www.genworth.no/content/genworth/no/no/footer/legal.html>